

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ &
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Εφαρμογής Τομέων Βιομηχανίας,
Εμπορίου & Προστασίας Καταναλωτή (ΕΥΔΕ ΒΕΚ)

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Ευρωπαϊκό Κοινωνικό
Ταμείο
Ε.Τ.Π.Α/Ε.Κ.Τ

«Παρουσίαση έρευνας αναφορικά με το ρόλο των
δράσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και
Επενδύσεων, με τη χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ, για
την καταπολέμηση των αρνητικών επιπτώσεων της
πανδημίας προς τον παραγωγικό τομέα και ιδίως
στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις».

Αύγουστος 2020

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά
και Επενδυτικά Ταμεία

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
Ταυτότητα και μεθοδολογία της έρευνας.....	5
Τα δημογραφικά του δείγματος.....	6
Οι συνέπειες της πανδημίας του COVID 19 στις επιχειρήσεις ..	9
Σχετικά με τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης	11
Σχετικά με τις πηγές πληροφόρησης για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης	16
Πίνακες ροής (cross tabulations).....	18
Συνοψίζοντας	53
Προτάσεις για αποδοτικότερη εφαρμογή μελλοντικών δράσεων.....	55

Εισαγωγή

Η πανδημία και τα μέτρα που ακολούθησαν για τον έλεγχο της διασποράς της νόσου που προκαλεί ο ιός COVID-19, έχουν προκαλέσει τριγμούς στην επιχειρηματική κοινότητα της χώρας και όχι μόνο. Το κλείσιμο των επιχειρήσεων (Lock down) και η υπολειτουργία πολλών από αυτές, είχε βαρύτερες συνέπειες στην κερδοφορία τους, στην απασχόληση, αλλά πολλές φορές και στην ίδια τους την επιβίωση.

Ακόμα και μετά το άνοιγμα της οικονομίας, πολλοί τομείς της οικονομικής δραστηριότητας δυσκολεύτηκαν και δυσκολεύονται ακόμα να βρουν τον βηματισμό τους. Η υποτονική κατανάλωση, η μείωση των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών, οι φορολογικές και οι τραπεζικές υποχρεώσεις τους, ο τουρισμός με τους γνωστούς (και απαραίτητους υγειονομικούς περιορισμούς), δεν βοήθησαν στην αλλαγή ψυχολογίας και κλίματος.

Η έρευνα έχει ως στόχο να αξιολογήσει τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης, που έγιναν με στόχο την στήριξη και την επανεκκίνηση της οικονομίας, μετά την περίοδο της καραντίνας. Η αξιολόγηση αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη γιατί θα αναδείξει τι είναι αυτό που «λειτούργησε» σωστά και τι ενδεχομένως δεν πήγε και τόσο καλά. Η αξία της έρευνας γίνεται ακόμα πιο σημαντική αν αναλογιστούμε ότι υπάρχει πιθανότητα η νόσος να συνεχίσει να διασπείρεται χωρίς να υπάρχει αποτελεσματικό φάρμακο ή ασφαλές εμβόλιο που θα μπορούσε να την αναχαιτίσει. Σε περίπτωση ανάγκης νέων δράσεων και πρωτοβουλιών, θα υπάρχει πλέον μια πυξίδα με βάση την εμπειρία των προηγούμενων, προς ποια κατεύθυνση πρέπει να είναι οι νέες προτάσεις στήριξης.

Όπως προκύπτει από την έρευνα, οι διάφορες δράσεις είχαν διαφορετικές επιδράσεις και αποδοχή και ανά γεωγραφική περιφέρεια της χώρας και με βάση το μέγεθος αλλά και την κατηγορία της επιχείρησης. Αν λοιπόν χρειαστεί να δημιουργηθούν νέες δράσεις, η

παρούσα έρευνα θα βοηθήσει ιδιαίτερα στον σχεδιασμό τους για ακόμα καλύτερο και πιο στοχευμένο αποτέλεσμα.

Η πανδημία έχει επιφέρει τεράστιες αλλαγές σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Ψωνίζουμε διαφορετικά (σούπερ μάρκετ), καταναλώνουμε διαφορετικά (αγορές μέσω διαδικτύου), πληρώνουμε διαφορετικά (χρήση καρτών), εργαζόμαστε διαφορετικά (τηλεργασία). Οι επιχειρήσεις καλούνται άμεσα να προσαρμοστούν σε όλα αυτά τα νέα δεδομένα και αυτό πολλές φορές δεν είναι εύκολο, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς και την 10ετή οικονομική κρίση που αντιμετώπισε η χώρα. Η στήριξη της πολιτείας στην προσπάθεια αυτή των επιχειρήσεων, με δράσεις όπως αυτές που αναλύει η παρούσα έρευνα, κρίνεται απαραίτητη.

Ταυτότητα και μεθοδολογία της έρευνας

Η έρευνα διενεργήθηκε από την Interview | Δημοσκοπήσεις | Έρευνα

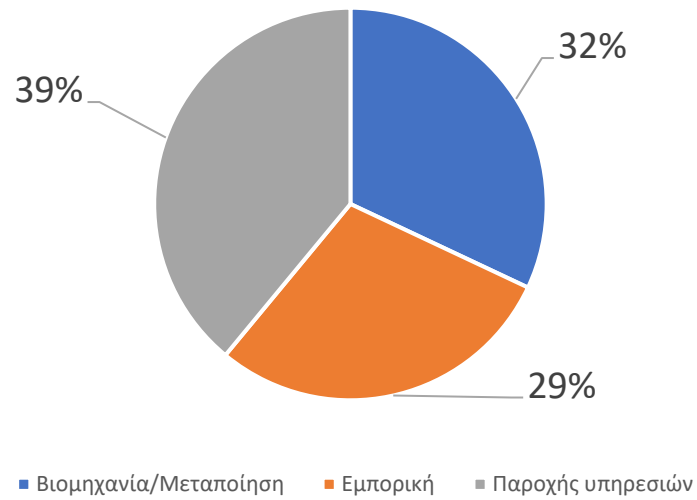
αγοράς(<https://www.interview.com.gr/>). Περίοδος διεξαγωγής της έρευνας είναι ο Αύγουστος 2020. Η έρευνα είναι πανελλαδική και η μεθοδολογία μικτή : τηλεφωνική με την χρήση της εφαρμογής iCATI (interview **C**omputer **A**ssistant **T**elephone **I**nterviewing) και διαδικτυακή με την χρήση της εφαρμογής iCAWI (interview **A**ssistant **W**eb **I**nterviewing). Για το τηλεφωνικό μέρος της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν βάσεις δεδομένων των επαγγελματικών και βιοτεχνικών Επιμελητηρίων της χώρας και επαγγελματικοί τηλεφωνικοί κατάλογοι. Για το διαδικτυακό τμήμα της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις των επιχειρήσεων που υπήρχαν στις βάσεις δεδομένων μας από προηγούμενες συνεργασίες με επαγγελματικές ενώσεις ανά την χώρα.

Το σχεδιασθέν δείγμα ήταν N=1.000 επιχειρήσεις, το δείγμα που υλοποιήθηκε είναι N=1.022 επιχειρήσεις. Σταθμίσεις έγιναν με βάση την περιοχή δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, υπόλοιπο χώρας). Οι επιχειρήσεις «στόχος» της έρευνας ήταν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων), οι μικρές επιχειρήσεις και οι μεσαίες. Ποσοτώσεις υπήρξαν επίσης ανά κατηγορία επιχείρησης (Βιομηχανία/μεταποίηση, εμπορικές, παροχής υπηρεσιών). Για λόγους καλύτερης αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος, οι επιχειρήσεις ερωτήθηκαν για τον ύψος του κύκλου εργασιών τους το 2019, τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολούν, καθώς επίσης αν έχουν εξαγωγική δραστηριότητα.

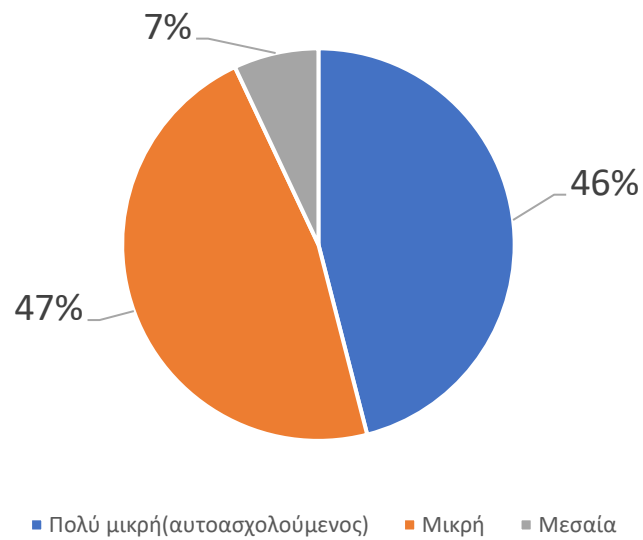
Με τις ερωτήσεις αυτές «δημογραφικού» χαρακτήρα, το δείγμα καλύπτει το σύνολο των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων της χώρας.

Τα δημογραφικά του δείγματος

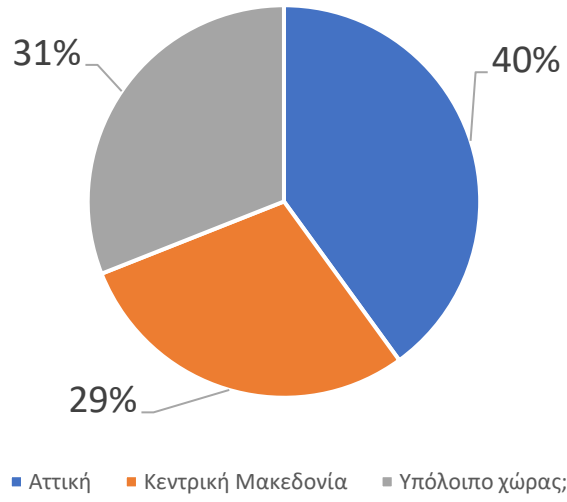
Κατηγορία επιχείρησης

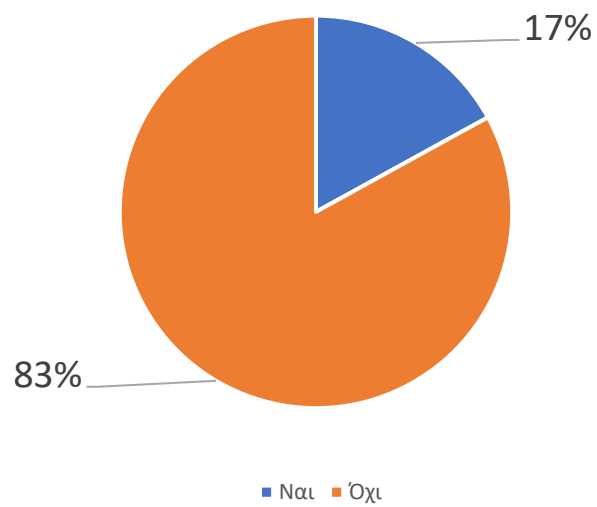
Μέγεθος επιχείρησης

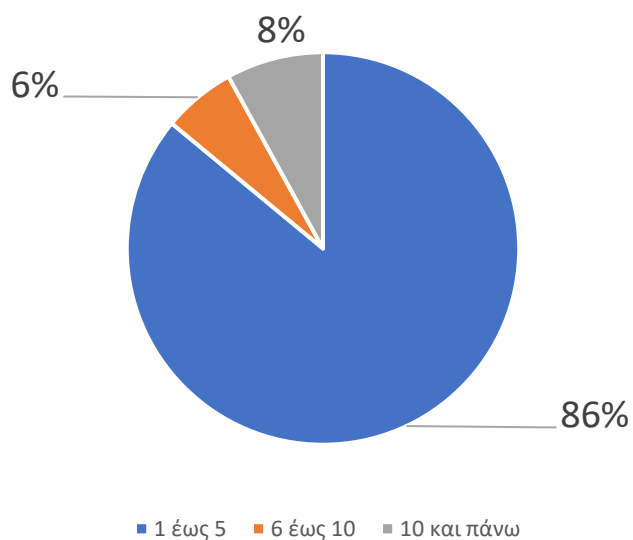
Περιοχή δραστηριότητας

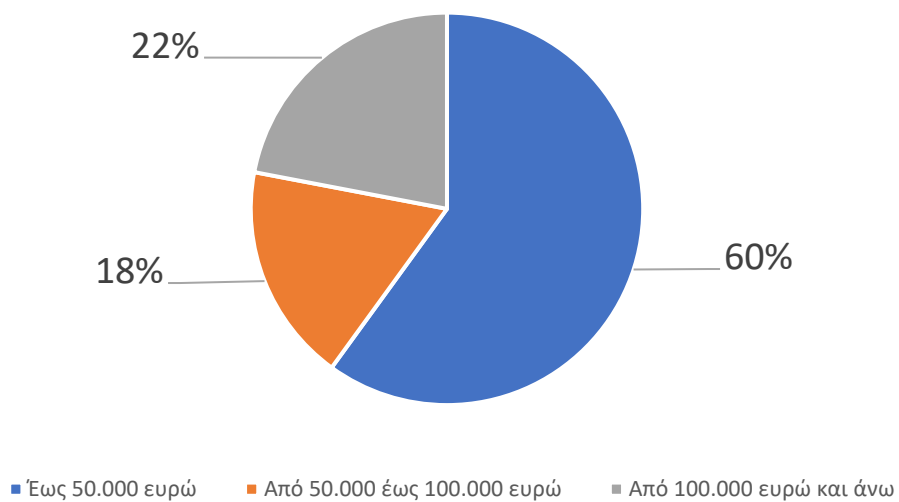
Εξαγωγές

Πλήθος εργαζομένων

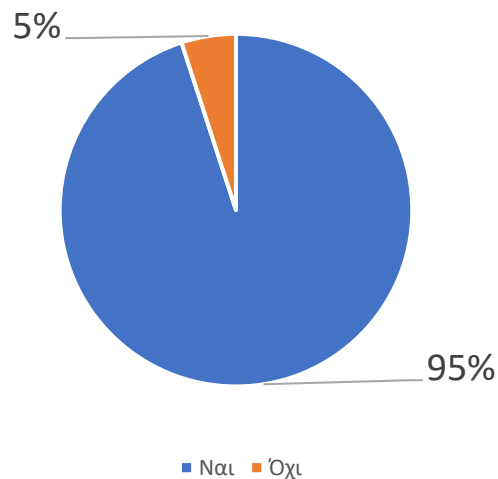

Κύκλος εργασιών για το 2019

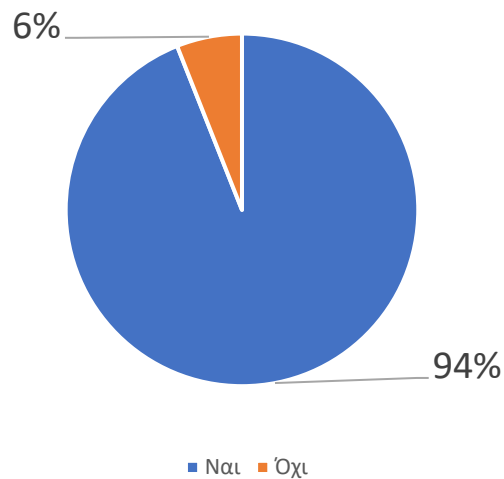

Οι συνέπειες της πανδημίας του COVID 19 στις επιχειρήσεις

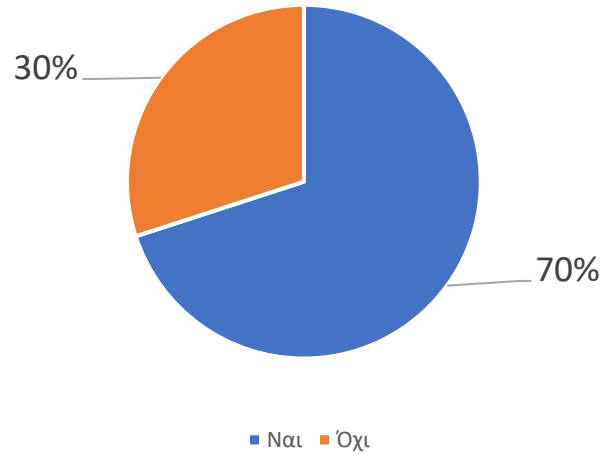
Ο ΚΑΔ (κωδικός αριθμός δραστηριότητας) ανήκει στους πληττόμενους της πανδημίας;

Είχατε μείωση τζίρου στο πρώτο εξάμηνο του 2020, σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2019;

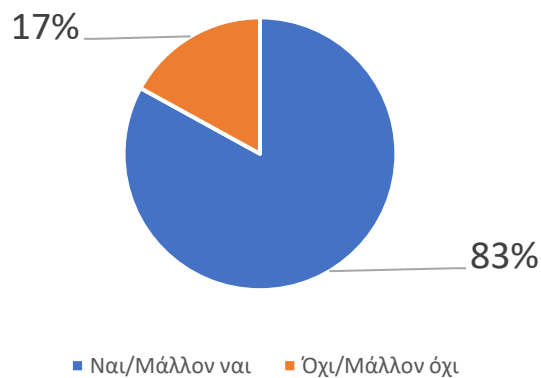

Κατά την περίοδο του lockdown και τους μήνες που ακολούθησαν, χρειαστήκατε επιπλέον κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησής σας (για πληρωμή δανείων, λογαριασμών, προμηθευτών, προσωπικού κλπ.);

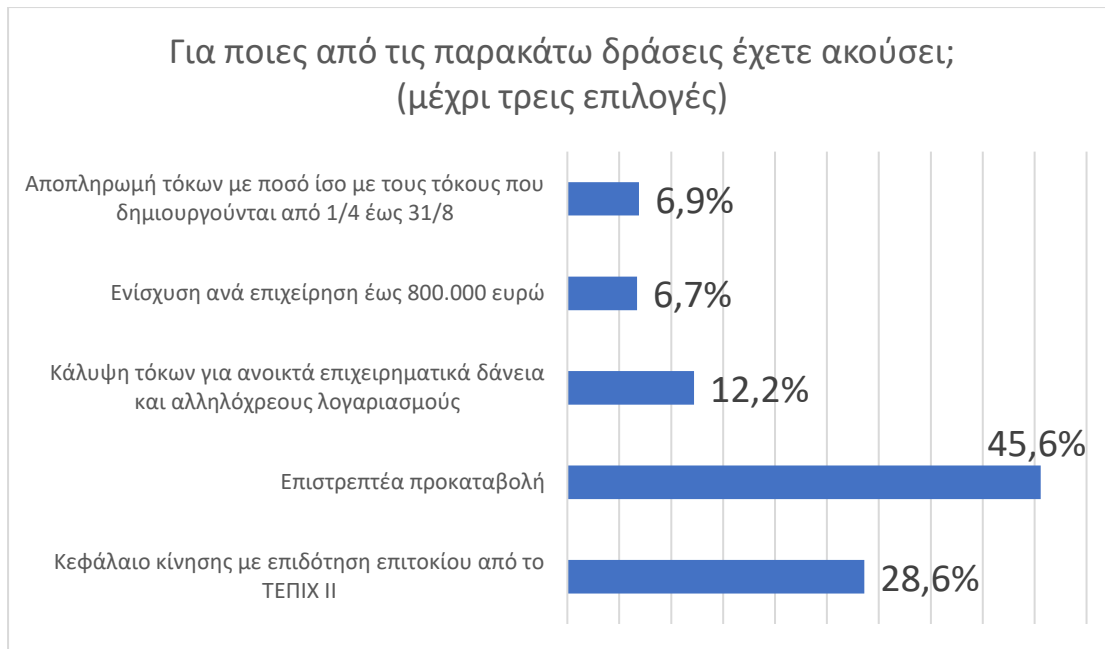

Σχετικά με τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης

Το υπουργείο Ανάπτυξης έχει αναλάβει μια σειρά από δράσεις για την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, λόγω της πανδημίας. Έχετε ακούσει για κάποιες από αυτές;

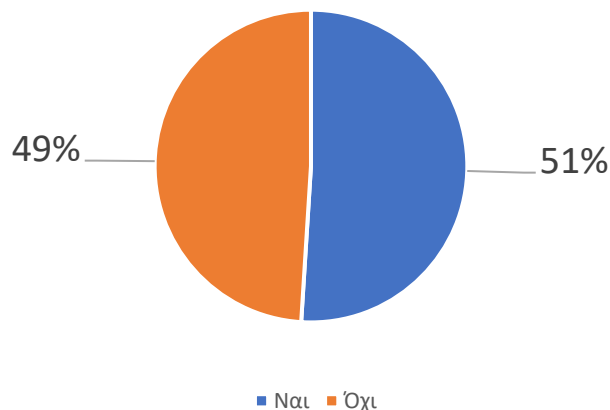
Αρκετά γνωστές υπήρξαν οι δράσεις του Υπουργείου στην επιχειρηματική κοινότητα της χώρας, με το 83% να απαντά πως γνωρίζει κάποιες από αυτές. Οι δράσεις δεν ήταν λίγες και το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο έπρεπε να γίνουν γνωστές, κατανοητές και κατά συνέπεια να αρχίσουν να επιδρούν, ήταν πολύ μικρό. Με δεδομένο τον χρονικό αυτόν περιορισμό, το 83% κρίνεται απόλυτα ικανοποιητικό.

Δημοφιλέστερη δράση υπήρξε αυτή της επιστρεπτέας προκαταβολής. Η ευκολία πρόσβασης σε αυτήν και το άμεσο αποτέλεσμα που επέφερε στην ρευστότητα των επιχειρήσεων, την καθιστούν «πρωταθλητή» των υπό εξέταση δράσεων.

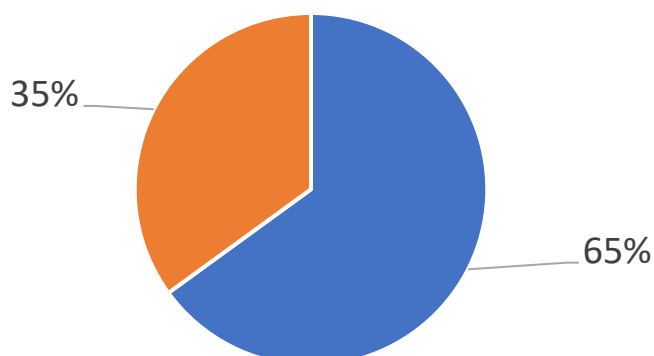
Μαζί με την επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ II, οι δυο αυτές δράσεις αποτέλεσαν μια ουσιαστική βοήθεια για την επανεκκίνηση της οικονομίας και κυρίως της πολύ μικρής, μικρής και μεσαίας επιχειρηματικότητας που αποτελεί και την ομάδα «στόχο» της συγκεκριμένης έρευνας. Σε περίπτωση που χρειαστεί να υπάρξει και νέος κύκλος στήριξης (εξάπλωση της νόσου, καθυστέρηση εμβολίου ή αποτελεσματικού φαρμάκου), η επιστρεπτέα προκαταβολή και το ΤΕΠΙΧ θα πρέπει να λειτουργήσουν ως πρότυπα δράσεων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και οι υπόλοιπες δράσεις δεν ήταν χρήσιμες για κάποιες επιχειρήσεις.

Κάνατε χρήση κάποιων δράσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης που σχεδιάστηκαν για την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;

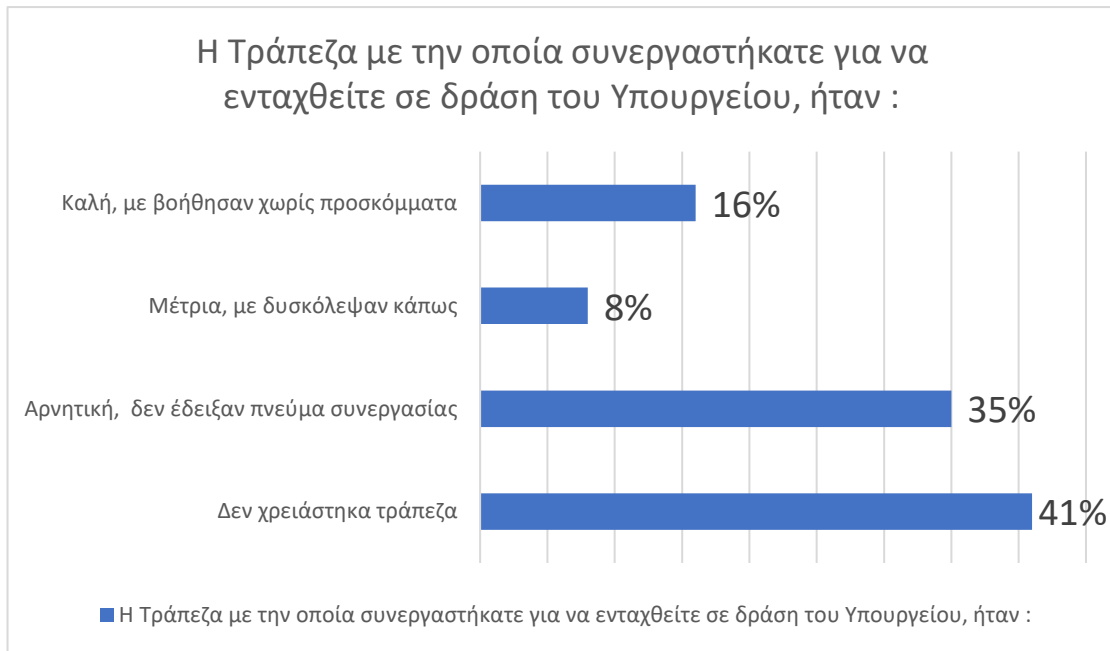
Πάνω από μια στις δυο επιχειρήσεις έκαναν χρήση των δράσεων. Σίγουρα οι δράσεις απευθύνονταν στο σύνολο των επιχειρήσεων που επλήγησαν, κάποια κριτήρια όμως θα τις άφησαν εκτός. Ο σχεδιασμός των επόμενων δράσεων θα πρέπει ενδεχομένως να τα διευρύνει ώστε να μπορέσουν περισσότερες επιχειρήσεις να ωφεληθούν από αυτές.

Πως κρίνετε την διαδικασία για την ένταξη σας σε δράση του Υπουργείου Ανάπτυξης;

■ Εύκολη, απλή και χωρίς πολύ γραφειοκρατία ■ Δύσκολη, σύνθετη και γραφειοκρατική

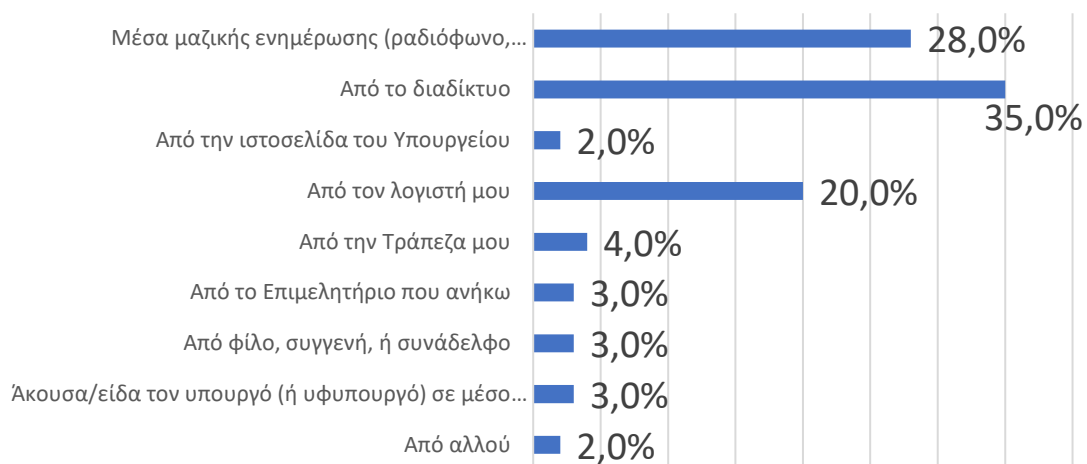
Το 65% που κρίνει την διαδικασία ένταξης σε δράση «εύκολη και χωρίς πολύ γραφειοκρατία» είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικό. Αν κρίνει κανείς την ευκολία με την οποία κάποιος είχε πρόσβαση στην επιστρεπτέα προκαταβολή (που είναι και η δημοφιλέστερη δράση), το υψηλό αυτό ποσοστό δικαιολογείται πολύ εύκολα.

Το 41% που δεν χρειάστηκε τράπεζα για να ενταχθεί σε δράση, αποδεικνύει τον καλό και ελάχιστο γραφειοκρατικό σχεδιασμό των δράσεων, αναλογιζόμενοι πάντα τον χρονικό περιορισμό που υπήρχε και τα αχαρτογράφητα νερά στα οποία μας έβαλε η πανδημία. Ακόμα και το 16% που χρειάστηκε τράπεζα, βρήκε βοήθεια χωρίς προσκόμματα, που σημαίνει πως και οι τράπεζες, παρά τα περί αντιθέτου λεγόμενα, «έβαλαν πλάτη» στην διαδικασία επανεκκίνησης της οικονομίας.

Σχετικά με τις πηγές πληροφόρησης για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης

Από ποια πηγή ενημερωθήκατε για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης σχετικά με την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας; (μέχρι 3 επιλογές)

Το διαδίκτυο αναδεικνύεται ως η κύρια πηγή ενημέρωσης για τις δράσεις. Οι επιχειρηματίες, ακόμα και του μεγέθους που εξετάζει η έρευνα (πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις), έχουν πλέον μεγάλη εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες. Σε συνδυασμό με την ψηφιοποίηση πολλών υπηρεσιών του κράτους, η πρόσβαση στις δράσεις μέσω διαδικτύου καθίσταται ακόμα πιο προσιτή.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έρχονται δεύτερα στις επιλογές του δείγματος. Είναι πιθανό μια πρώτη ενημέρωση να την έχει η επιχειρηματική κοινότητα από τα ΜΜΕ, αυτή όμως είναι αποσπασματική και κυρίως φευγαλέα, άρα χρειάζεται περισσότερο «ψάξιμο». Η ενημέρωση ξεκινά από τα ΜΜΕ και συνεχίζεται στο διαδίκτυο για μια λεπτομερέστερη αναζήτηση των κριτηρίων ή όποιων άλλων πληροφοριών είναι απαραίτητες για την ένταξη στη δράση.

Μεγάλο ρόλο έχουν παίξει και οι λογιστές στην ενημέρωση των επιχειρηματιών. Ειδικά των πολύ μικρών και αυτοαπασχολούμενων που

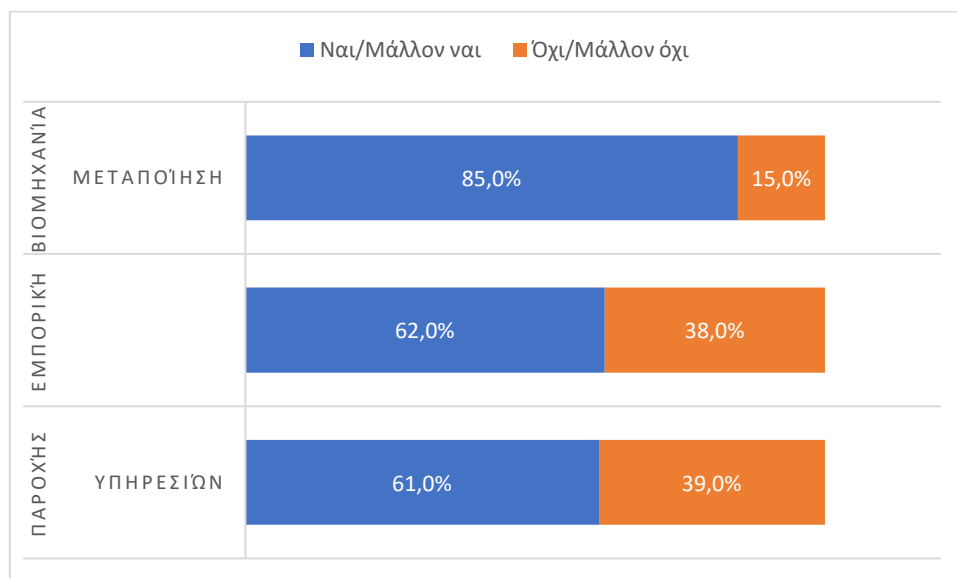
μπορεί να μην έχουν την εξειδικευμένη γνώση και πρόσβαση που απαιτείται για να μπορέσουν να αξιοποιήσουν κάποια από τα μέτρα στήριξης. Γενικά ο ρόλος και συμβολή της κοινότητας των λογιστών την περίοδο που ακολούθησε μετά την καραντίνα, υπήρξε πολύ σημαντικός.

Πίνακες ροής (cross tabulations)

Με τους πίνακες ροής (cross tabulation) επιμερίζουμε τα ποσοστά των απαντήσεων στις κρίσιμες ερωτήσεις, ανάλογα με την κατηγορία της επιχείρησης, το μέγεθος της επιχείρησης και την περιοχή δραστηριότητας της επιχείρησης. Ο επιμερισμός αυτός θα μας δείξει ποια μέτρα στήριξης, ποιες πηγές ενημέρωσης, σε ποιες επιχειρήσεις, σε ποια γεωγραφική ενότητα και σε ποιο μέγεθος επιχειρήσεων, ποιες δράσεις «λειτουργήσαν» καλά και ποιες λιγότερο καλά. Η επιμέρους ανάλυση θα φανεί χρήσιμη σε ενδεχόμενο σχεδιασμό παρόμοιων δράσεων στο μέλλον. Όπως θα φανεί από την ανάλυση, δεν ήταν όλα τα μέτρα στήριξης για όλους, ακόμα και αν η πρόθεση ήταν να μπορέσουν να «μπουν» όσο το δυνατόν περισσότεροι.

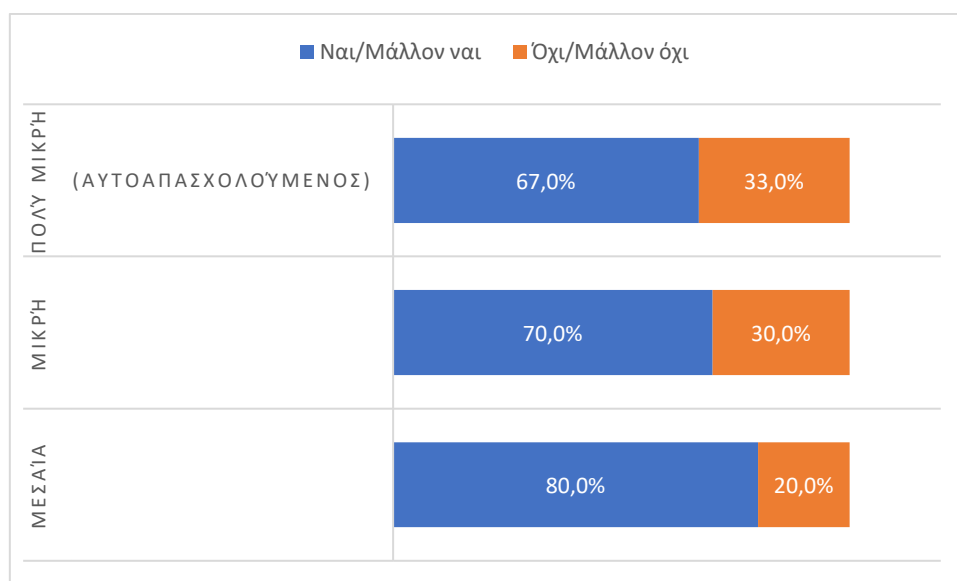
Κατά την περίοδο του lockdown και τους μήνες που ακολούθησαν, χρειαστήκατε επιπλέον κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησής σας (για πληρωμή δανείων, λογαριασμών, προμηθευτών, προσωπικού κλπ.);	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Ναι/Μάλλον ναι	85,0%	62,0%	61,0%
Όχι/Μάλλον όχι	15,0%	38,0%	39,0%

Βιομηχανία και μεταποίηση είναι η κατηγορία επιχείρησης που χρειάστηκε περισσότερο κεφάλαια για την λειτουργία της. Είναι επιχειρήσεις με πρώτες ύλες, προσωπικό και υψηλά πάγια κόστη. Οι εμπορικές ακολουθούν, με αυτές τις παροχής υπηρεσιών να χρειάζονται τα λιγότερα.

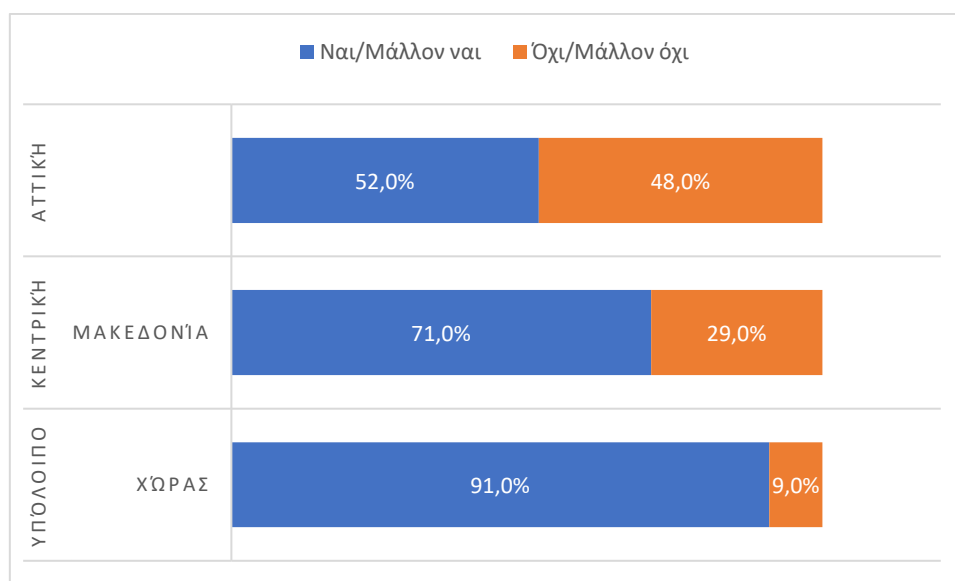
Κατά την περίοδο του lockdown και τους μήνες που ακολούθησαν, χρειαστήκατε επιπλέον κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησής σας (για πληρωμή δανείων, λογαριασμών, προμηθευτών, προσωπικού κλπ.);	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Ναι/Μάλλον ναι	67,0%	70,0%	80,0%
Όχι/Μάλλον όχι	33,0%	30,0%	20,0%

Οι μεσαίες είχαν τις περισσότερες ανάγκες σε κεφάλαια. Αυτές απασχολούν προσωπικό (όχι τόσο όσο οι μικρομεσαίες, αλλά σίγουρα περισσότερο από ότι οι μικρές και πολύ μικρές) και άρα έχουν την μεγαλύτερη ανάγκη για στήριξη. «Σώζονται» και πιο δύσκολα από ότι οι πολύ μικρές που είναι πιο ευέλικτες και πολλές φορές πιο ανθεκτικές.

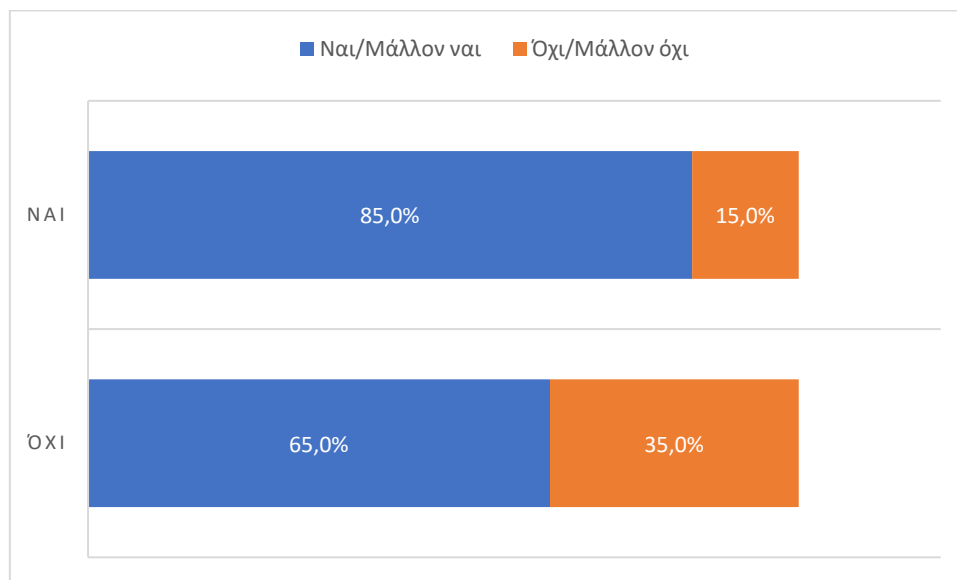
Κατά την περίοδο του lockdown και τους μήνες που ακολούθησαν, χρειαστήκατε επιπλέον κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησής σας (για πληρωμή δανείων, λογαριασμών, προμηθευτών, προσωπικού κλπ.);	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Ναι/Μάλλον ναι	52,0%	71,0%	91,0%
Όχι/Μάλλον όχι	48,0%	29,0%	9,0%

Η περιφέρεια δείχνει να χρειάστηκε περισσότερα κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Ειδικά σε περιοχές της χώρας όπου υπάρχει έντονη τουριστική δραστηριότητα, οι επιχειρήσεις αυτές δείχνουν να χρειάστηκαν χρήματα για να μπορέσουν στοιχειωδώς να λειτουργήσουν.

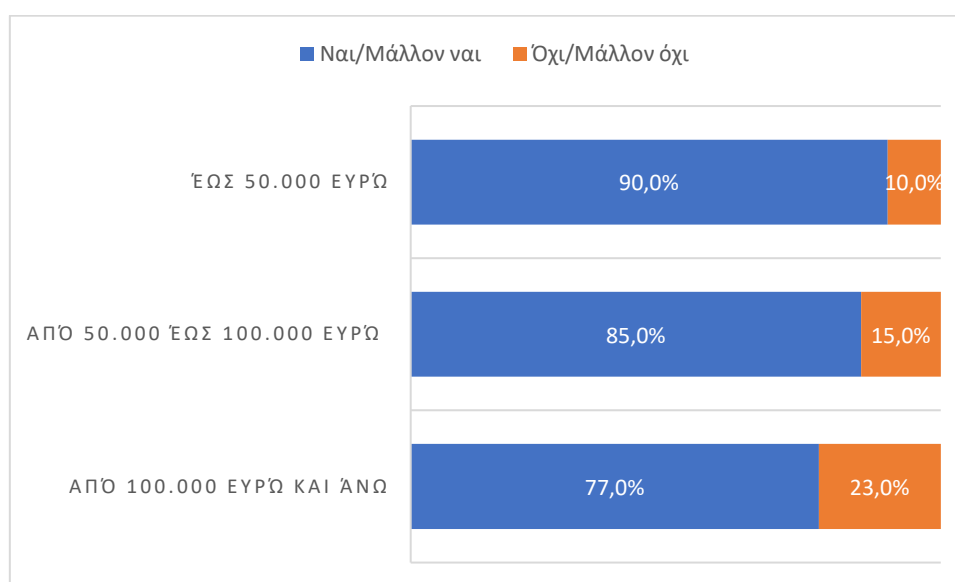
Κατά την περίοδο του lockdown και τους μήνες που ακολούθησαν, χρειαστήκατε επιπλέον κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησής σας (για πληρωμή δανείων, λογαριασμών, προμηθευτών, προσωπικού κλπ.);	Εξαγωγές	
	Ναι	Όχι
Ναι/Μάλλον ναι	85,0%	65,0%
Όχι/Μάλλον όχι	15,0%	35,0%

Οι επιχειρήσεις με εξαγωγική δραστηριότητα είναι αυτές που είχαν περισσότερο ανάγκη από κεφάλαια. Οι επιχειρήσεις αυτές είναι συνήθως μεσαίου μεγέθους (δεν είναι οι αυτοαπασχολούμενοι και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις) και τα αποτελέσματα αυτά «κουμπώνουν» απόλυτα με τα ευρήματα του πίνακα ροής που επιμερίζει τα ποσοστά με βάση το μέγεθος της επιχείρησης.

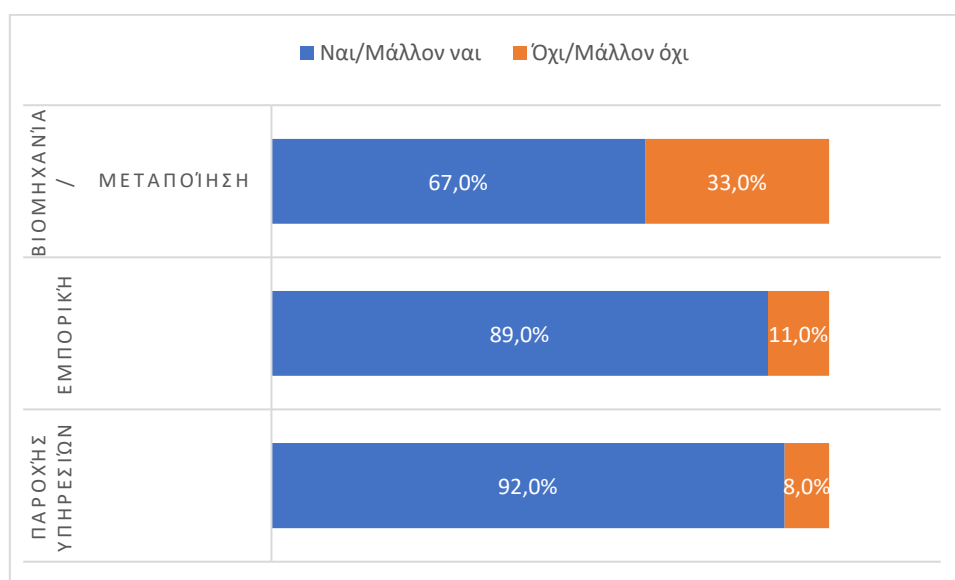
Κατά την περίοδο του lockdown και τους μήνες που ακολούθησαν, χρειαστήκατε επιπλέον κεφάλαια για την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησής σας (για πληρωμή δανείων, λογαριασμών, προμηθευτών, προσωπικού κλπ.);	Κύκλος εργασιών		
	Έως 50.000 ευρώ	Από 50.000 έως 100.000 ευρώ	Από 100.000 ευρώ και άνω
Ναι/Μάλλον ναι	90,0%	85,0%	77,0%
Όχι/Μάλλον όχι	10,0%	15,0%	23,0%

Περισσότερο ανάγκη από κεφάλαια δείχνουν να έχουν οι επιχειρήσεις μέχρι 50.000 ευρώ. Στις επιχειρήσεις αυτές τα πάγια κόστη λειτουργίας είναι υψηλά σε σχέση με το τζίρο τους. Οι λογαριασμοί ΔΕΚΟ, εισφορών δόσεων, ενοικίων, καταναλώνουν μεγάλο ποσοστό των εισπράξεων τους με αποτέλεσμα οι ανάγκη για κεφάλαιο καθημερινών αναγκών να καθίσταται απαραίτητη ακόμα και για την ίδια τους την επιβίωση.

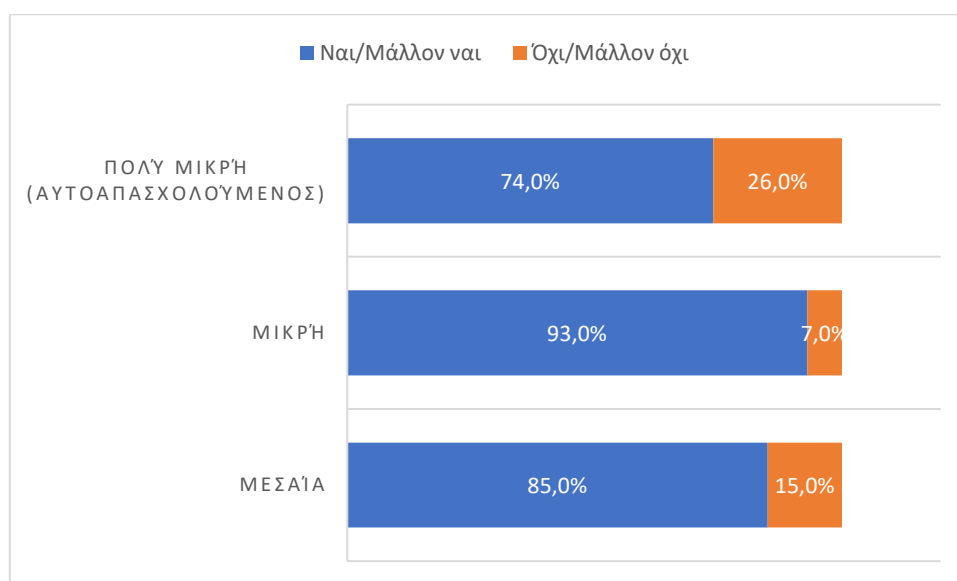
Το υπουργείο Ανάπτυξης έχει αναλάβει μια σειρά από δράσεις για την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, λόγω της πανδημίας. Έχετε ακούσει για κάποιες από αυτές;	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία/ Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Ναι/Μάλλον ναι	67,0%	89,0%	92,0%
Όχι/Μάλλον όχι	33,0%	11,0%	8,0%

Οι καλύτερα ενημερωμένες επιχειρήσεις είναι αυτές της παροχής υπηρεσιών. Απόλυτα κατανοητό μιας και πρόκειται για επιχειρήσεις που είναι από τη φύση τους πολύ κοντά σε τέτοιου είδους διαδικασίες και μπορούν γρήγορα να εξοικειωθούν με αυτές.

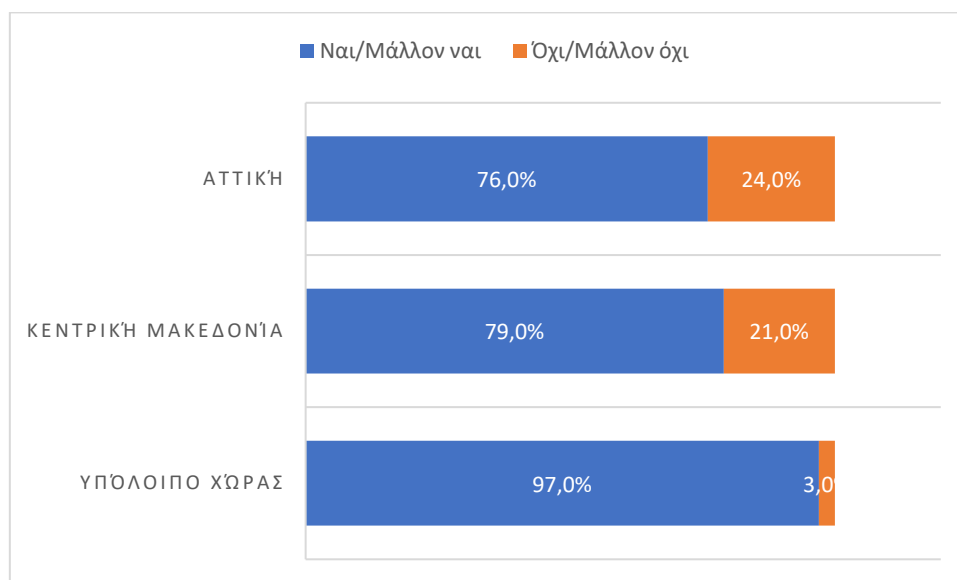
Το υπουργείο Ανάπτυξης έχει αναλάβει μια σειρά από δράσεις για την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, λόγω της πανδημίας. Έχετε ακούσει για κάποιες από αυτές;	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Ναι/Μάλλον ναι	74,0%	93,0%	85,0%
Όχι/Μάλλον όχι	26,0%	7,0%	15,0%

Στον πίνακα ροής αναδεικνύεται το πρόβλημα της ελλιπούς ενημέρωσης που έχουν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις και οι αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες. Στην περίπτωση τους οι επιμελητηριακοί φορείς τη χώρας θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν ώστε να δώσουν την κατάλληλη ενημέρωση και βοήθεια στις επιχειρήσεις αυτές για να μην μείνουν έξω από τα προγράμματα στήριξης.

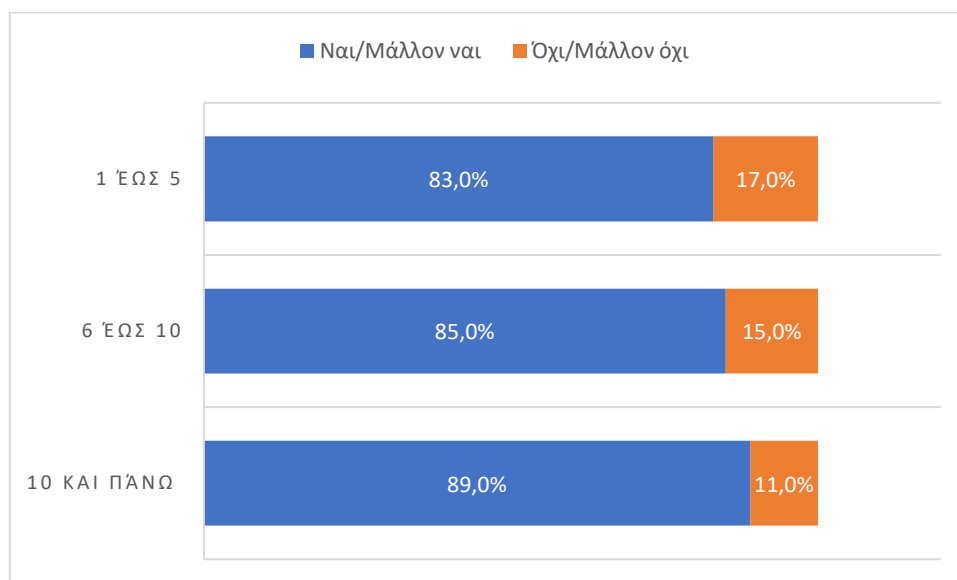
Το υπουργείο Ανάπτυξης έχει αναλάβει μια σειρά από δράσεις για την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, λόγω της πανδημίας. Έχετε ακούσει για κάποιες από αυτές;	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Ναι/Μάλλον ναι	76,0%	79,0%	97,0%
Όχι/Μάλλον όχι	24,0%	21,0%	3,0%

Καλύτερα πληροφορημένοι (προφανώς λόγω ανάγκης) δείχνουν οι επιχειρήσεις της περιφέρειας.

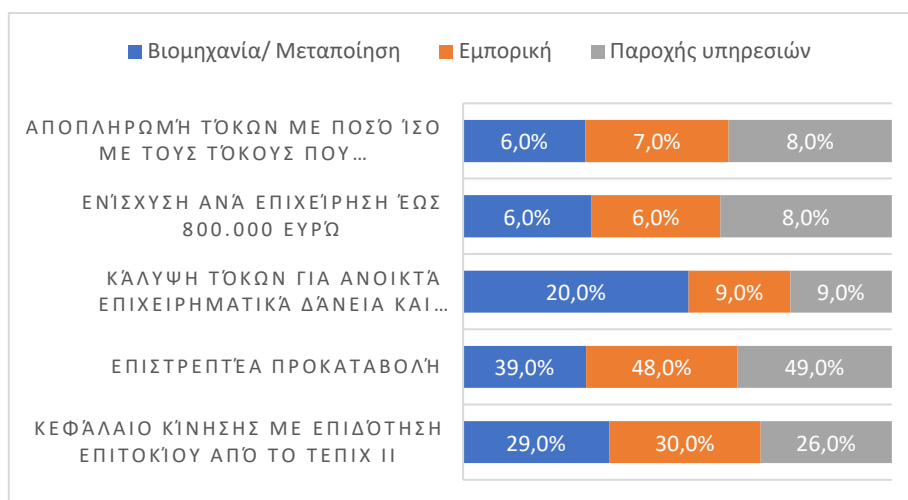
Το υπουργείο Ανάπτυξης έχει αναλάβει μια σειρά από δράσεις για την στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, λόγω της πανδημίας. Έχετε ακούσει για κάποιες από αυτές;	Πλήθος εργαζομένων		
	1 έως 5	6 έως 10	10 και πάνω
Ναι/Μάλλον ναι	83,0%	85,0%	89,0%
Όχι/Μάλλον όχι	17,0%	15,0%	11,0%

Καλύτερα πληροφορημένες οι επιχειρήσεις με 10 άτομα και πάνω προσωπικό, προφανώς κι αυτές λόγω αυξημένων αναγκών.

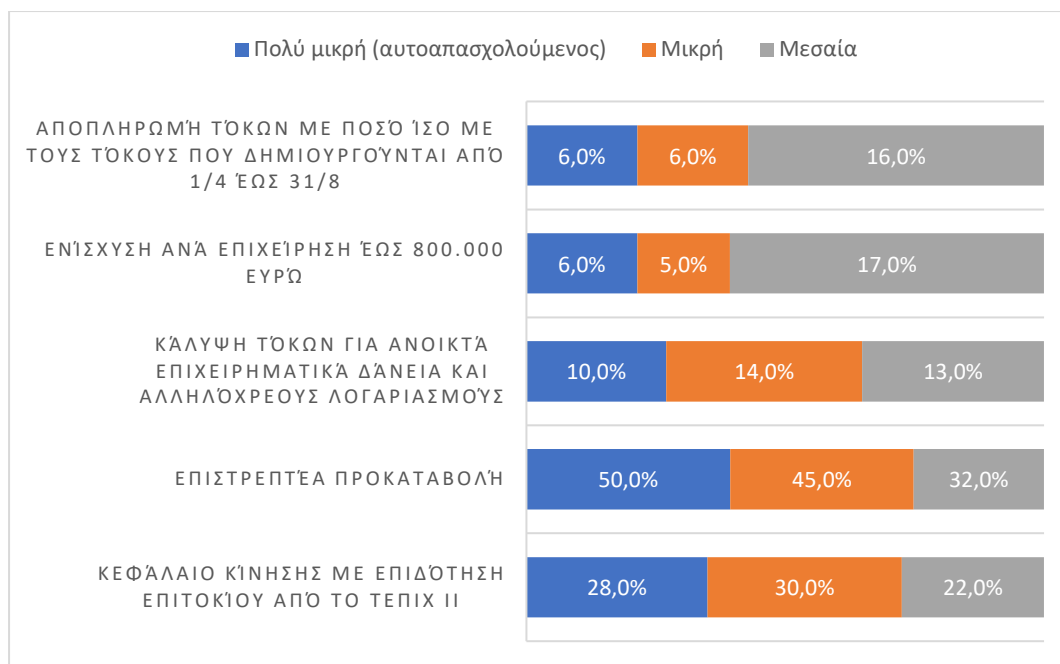
Για ποιες από τις παρακάτω δράσεις έχετε ακούσει; (μέχρι τρεις επιλογές)	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία/ Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Αποπληρωμή τόκων με ποσό ίσο με τους τόκους που δημιουργούνται από 1/4 έως 31/8	6,0%	7,0%	8,0%
Ενίσχυση ανά επιχείρηση έως 800.000 ευρώ	6,0%	6,0%	8,0%
Κάλυψη τόκων για ανοικτά επιχειρηματικά δάνεια και αλληλόχρεους λογαριασμούς	20,0%	9,0%	9,0%
Επιστρεπτέα προκαταβολή	39,0%	48,0%	49,0%
Κεφάλαιο κίνησης με επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ II	29,0%	30,0%	26,0%

Σε όλες τις κατηγορίες επιχειρήσεων, η επιστρεπτέα προκαταβολή αναδεικνύεται η δημοφιλέστερη δράση. Ακολουθεί η δράση από το ΤΕΠΙΧ II

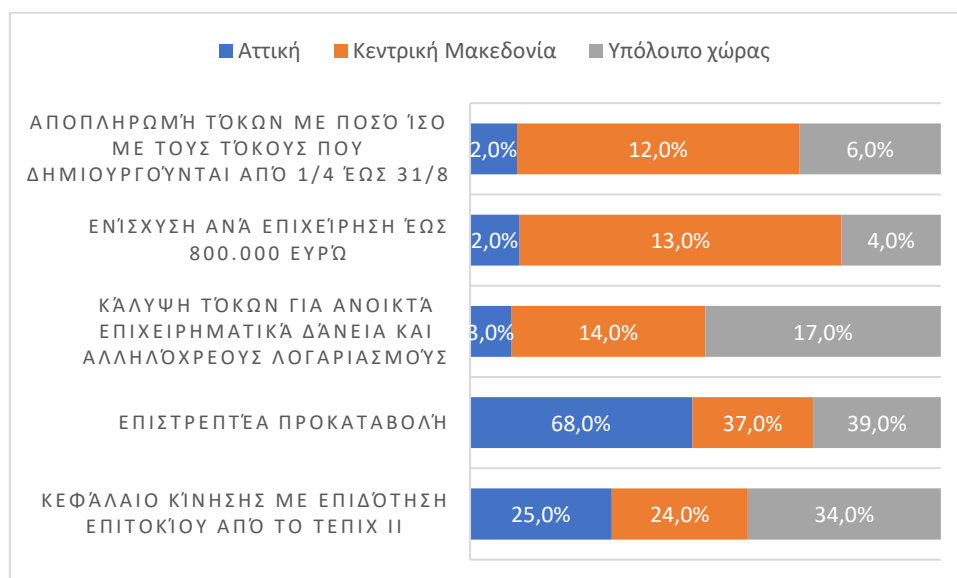
Για ποιες από τις παρακάτω δράσεις έχετε ακούσει; (μέχρι τρεις επιλογές)	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Αποπληρωμή τόκων με ποσό ίσο με τους τόκους που δημιουργούνται από 1/4 έως 31/8	6,0%	6,0%	16,0%
Ενίσχυση ανά επιχείρηση έως 800.000 ευρώ	6,0%	5,0%	17,0%
Κάλυψη τόκων για ανοικτά επιχειρηματικά δάνεια και αλληλόχρεους λογαριασμούς	10,0%	14,0%	13,0%
Επιστρεπτέα προκαταβολή	50,0%	45,0%	32,0%
Κεφάλαιο κίνησης με επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ II	28,0%	30,0%	22,0%

Το ίδιο ισχύει και για τα διαφορετικά μεγέθη των επιχειρήσεων.

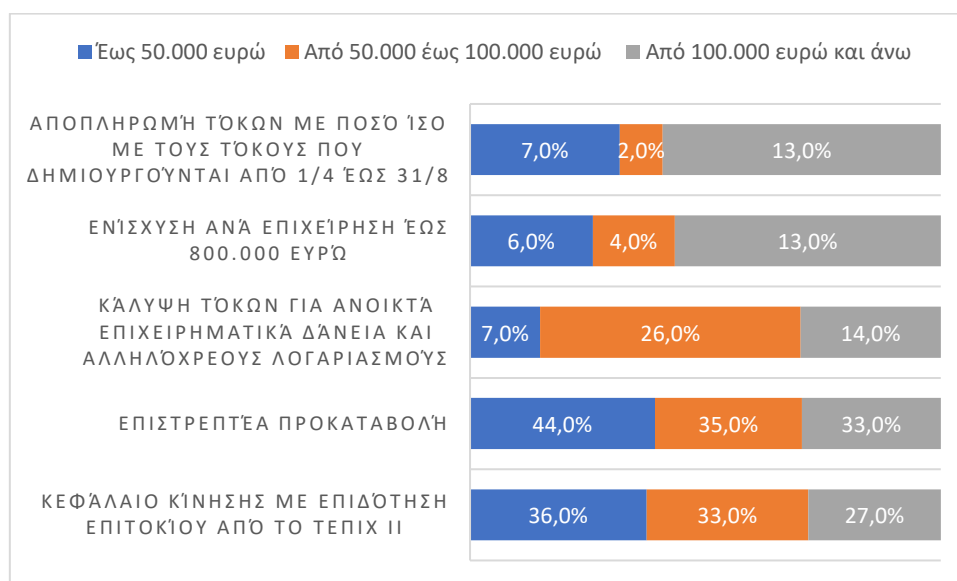
Για ποιες από τις παρακάτω δράσεις έχετε ακούσει; (μέχρι τρεις επιλογές)	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Αποπληρωμή τόκων με ποσό ίσο με τους τόκους που δημιουργούνται από 1/4 έως 31/8	2,0%	12,0%	6,0%
Ενίσχυση ανά επιχείρηση έως 800.000 ευρώ	2,0%	13,0%	4,0%
Κάλυψη τόκων για ανοικτά επιχειρηματικά δάνεια και αλληλόχρεους λογαριασμούς	3,0%	14,0%	17,0%
Επιστρεπτέα προκαταβολή	68,0%	37,0%	39,0%
Κεφάλαιο κίνησης με επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ II	25,0%	24,0%	34,0%

Δημοφιλής η επιστρεπτέα προκαταβολή και ανά περιοχή δραστηριότητας, με την Αττική να κρατάει τα σκήπτρα.

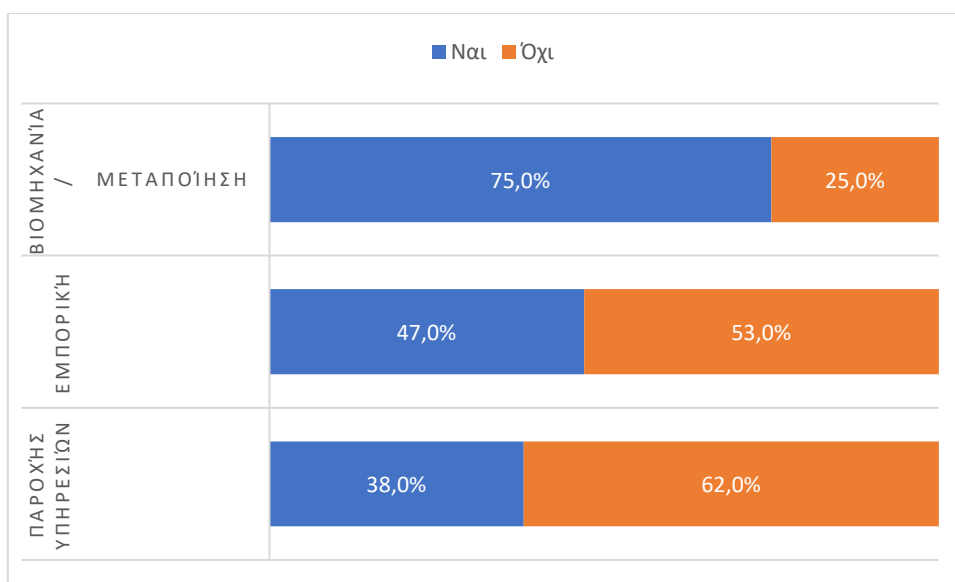
Για ποιες από τις παρακάτω δράσεις έχετε ακούσει; (μέχρι τρεις επιλογές)	Κύκλος εργασιών		
	Έως 50.000 ευρώ	Από 50.000 έως 100.000 ευρώ	Από 100.000 ευρώ και άνω
Αποπληρωμή τόκων με ποσό ίσο με τους τόκους που δημιουργούνται από 1/4 έως 31/8	7,0%	2,0%	13,0%
Ενίσχυση ανά επιχείρηση έως 800.000 ευρώ	6,0%	4,0%	13,0%
Κάλυψη τόκων για ανοικτά επιχειρηματικά δάνεια και αλληλόχρεους λογαριασμούς	7,0%	26,0%	14,0%
Επιστρεπτέα προκαταβολή	44,0%	35,0%	33,0%
Κεφάλαιο κίνησης με επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ II	36,0%	33,0%	27,0%

Το ίδιο ισχύει και για τις επιχειρήσεις με διαφορετικό κύκλο εργασιών.

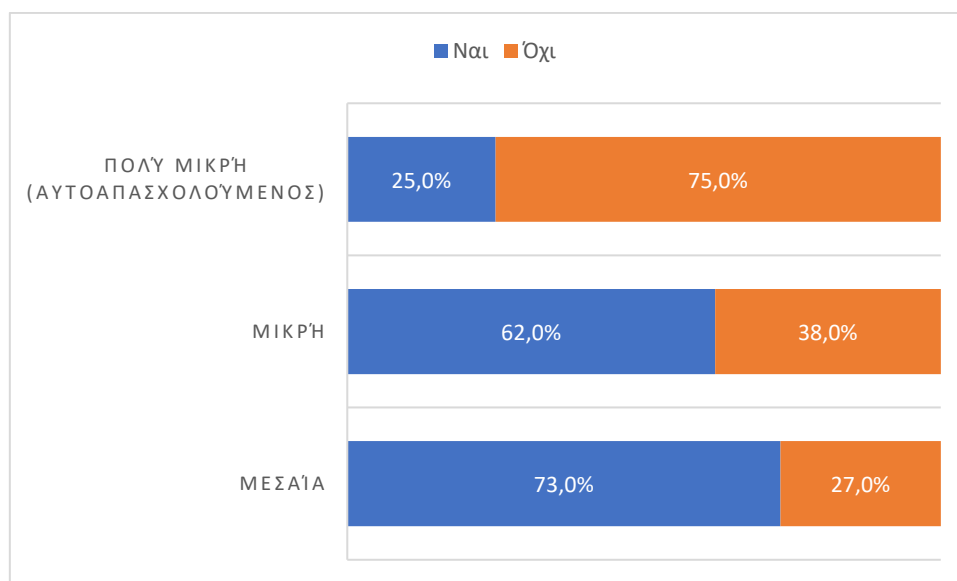
Κάνατε χρήση κάποιων δράσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης που σχεδιάστηκαν για την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία/Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Ναι	75,0%	47,0%	38,0%
Όχι	25,0%	53,0%	62,0%

Βιομηχανία/μεταποίηση έκανε «εντατική» χρήση των δράσεων του υπουργείου. Οι επιχειρήσεις αυτές είχαν και τις περισσότερες ανελαστικές δαπάνες σε σχέση με τις εμπορικές (που είχαν να πληρώσουν πάγια κόστη και προμηθευτές) και της παροχής υπηρεσιών (που κι αυτές έπρεπε να ανταπεξέλθουν στις καθημερινές τους ανάγκες, χωρίς πολύ προσωπικό και χωρίς την ανάγκη πρώτων υλών και προμηθευτών).

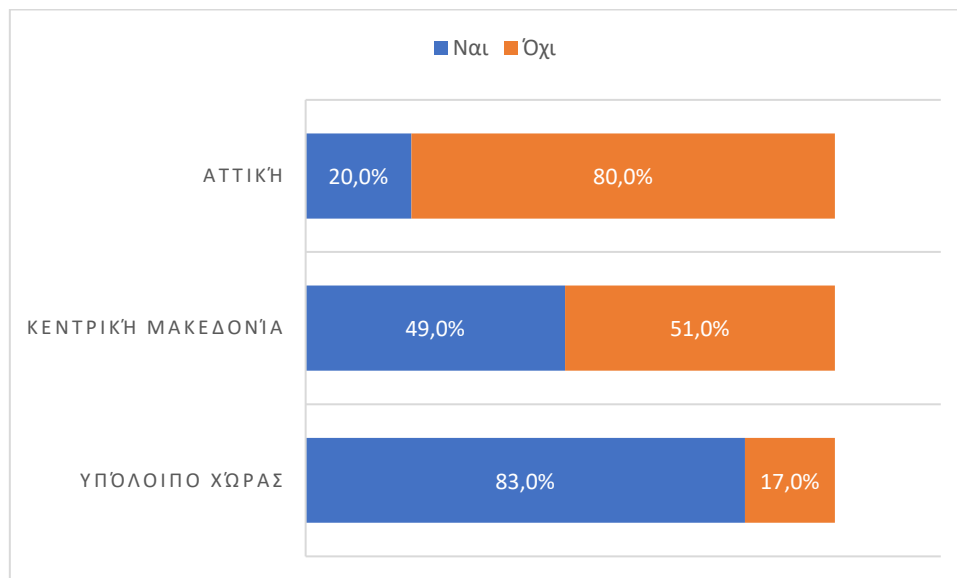
Κάνατε χρήση κάποιων δράσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης που σχεδιάστηκαν για την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Ναι	25,0%	62,0%	73,0%
Όχι	75,0%	38,0%	27,0%

Σύμφωνα και με τους προηγούμενους πίνακες, λογικά προκύπτει ότι οι μεσαίες επιχειρήσεις έκαναν περισσότερο χρήση των δράσεων του Υπουργείου (είχαν τις μεγαλύτερες ανάγκες σε ποσότητα κεφαλαίων).

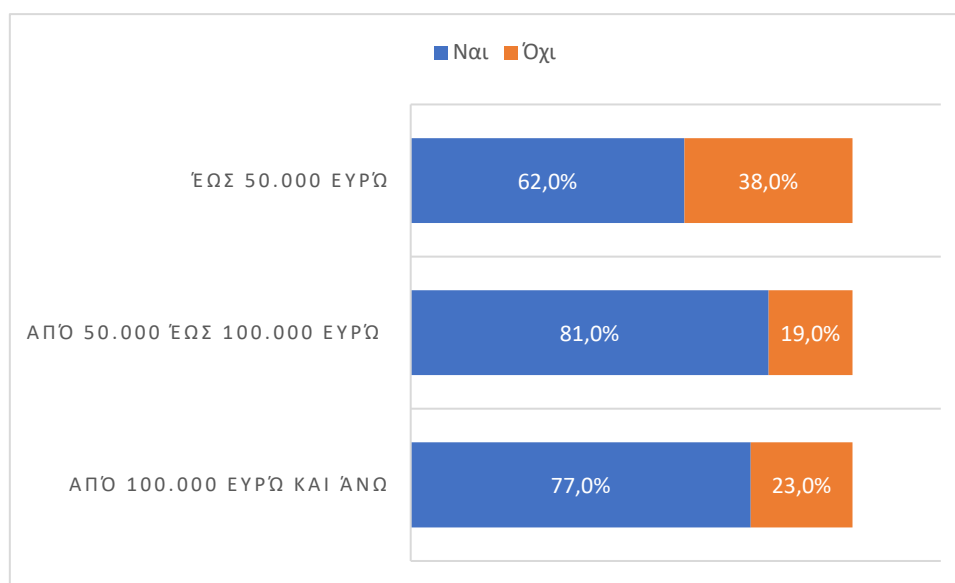
Κάνατε χρήση κάποιων δράσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης που σχεδιάστηκαν για την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Ναι	20,0%	49,0%	83,0%
Όχι	80,0%	51,0%	17,0%

Η πιο εντατική χρήση των δράσεων του Υπουργείου δείχνει να έγινε στην περιφέρεια της χώρας, γεγονός που κρίνεται θετικό. Η Αττική άλλωστε συγκεντρώνει περισσότερες μεγάλες επιχειρήσεις, που έχουν περισσότερες επιλογές και πιο γρήγορη πρόσβαση σε κεφάλαια κίνησης.

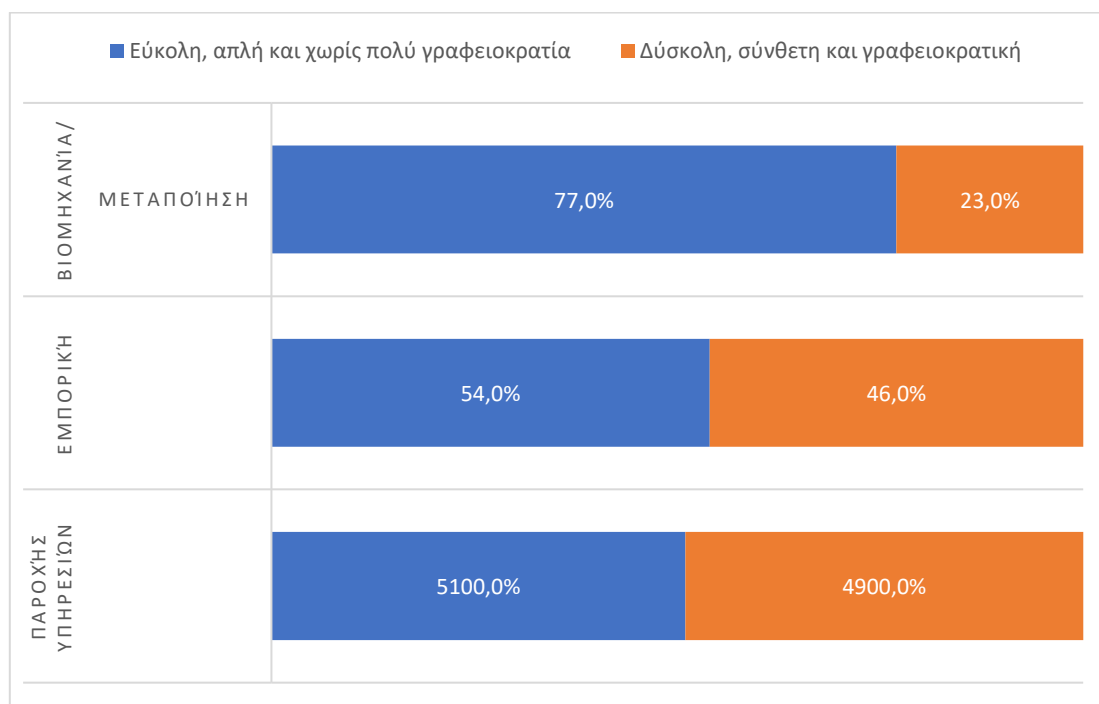
Κάνατε χρήση κάποιων δράσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης που σχεδιάστηκαν για την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Κύκλος εργασιών		
	Έως 50.000 ευρώ	Από 50.000 έως 100.000 ευρώ	Από 100.000 ευρώ και άνω
Ναι	62,0%	81,0%	77,0%
Όχι	38,0%	19,0%	23,0%

Επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 50.000 έως 100.000 ευρώ έκαναν περισσότερο χρήση των προγραμμάτων στήριξης.

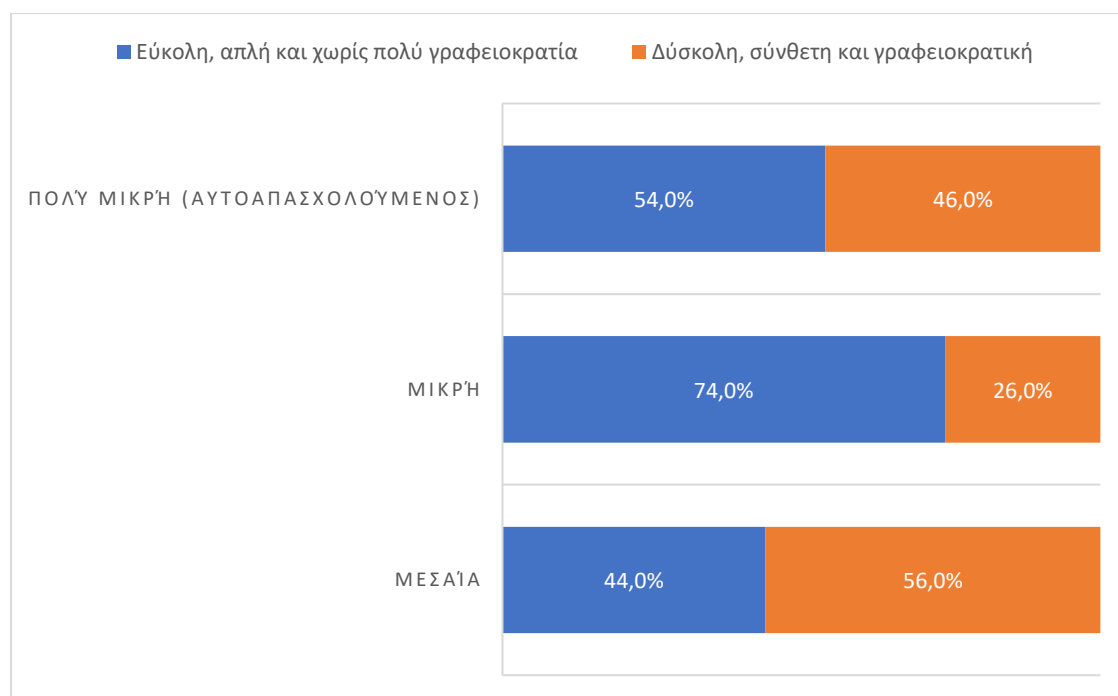
Πως κρίνετε την διαδικασία για την ένταξη σας σε δράση του Υπουργείου Ανάπτυξης;	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία/Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Εύκολη, απλή και χωρίς πολύ γραφειοκρατία	77,0%	54,0%	51,0
Δύσκολη, σύνθετη και γραφειοκρατική	23,0%	46,0%	49,0

Η βιομηχανία και η μεταποίηση ως κατηγορία επιχείρησης, βρήκε τις δράσεις πιο «εύκολες και χωρίς πολύ γραφειοκρατία». Προφανώς η εξοικείωση τους με άλλα προγράμματα επιδοτήσεων ή ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα στο παρελθόν να έπαιξε τον ρόλο της και σε αυτή τη φάση.

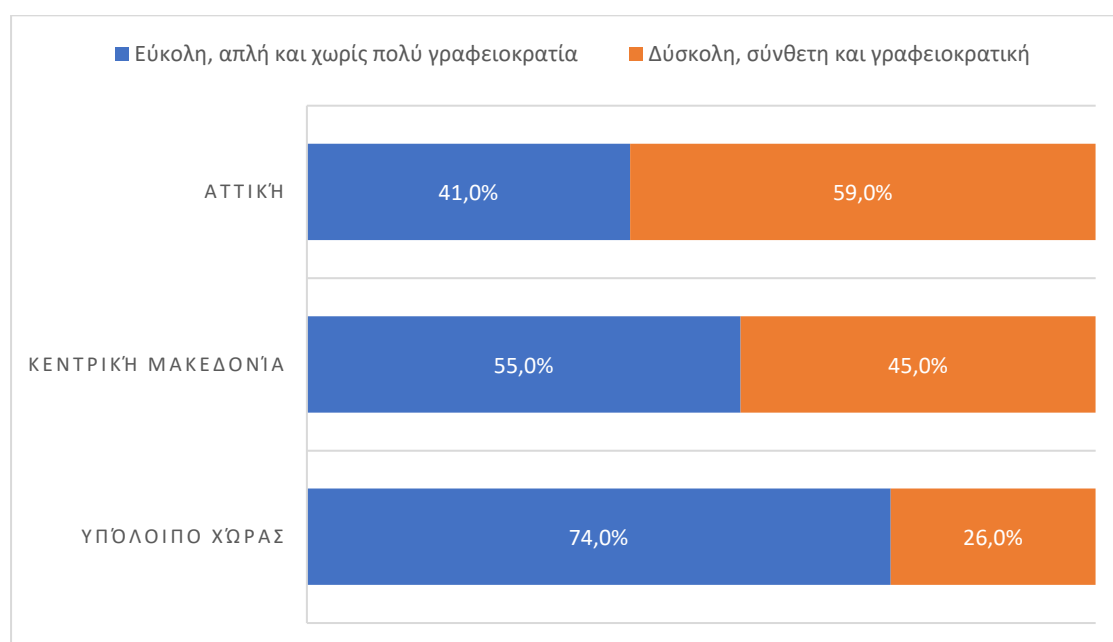
Πως κρίνετε την διαδικασία για την ένταξη σας σε δράση του Υπουργείου Ανάπτυξης;	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Εύκολη, απλή και χωρίς πολύ γραφειοκρατία	54,0%	74,0%	44,0%
Δύσκολη, σύνθετη και γραφειοκρατική	46,0%	26,0%	56,0%

Οι μικρές επιχειρήσεις βρήκαν τις διαδικασίες πιο εύκολες και απλές από τις υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρήσεων.

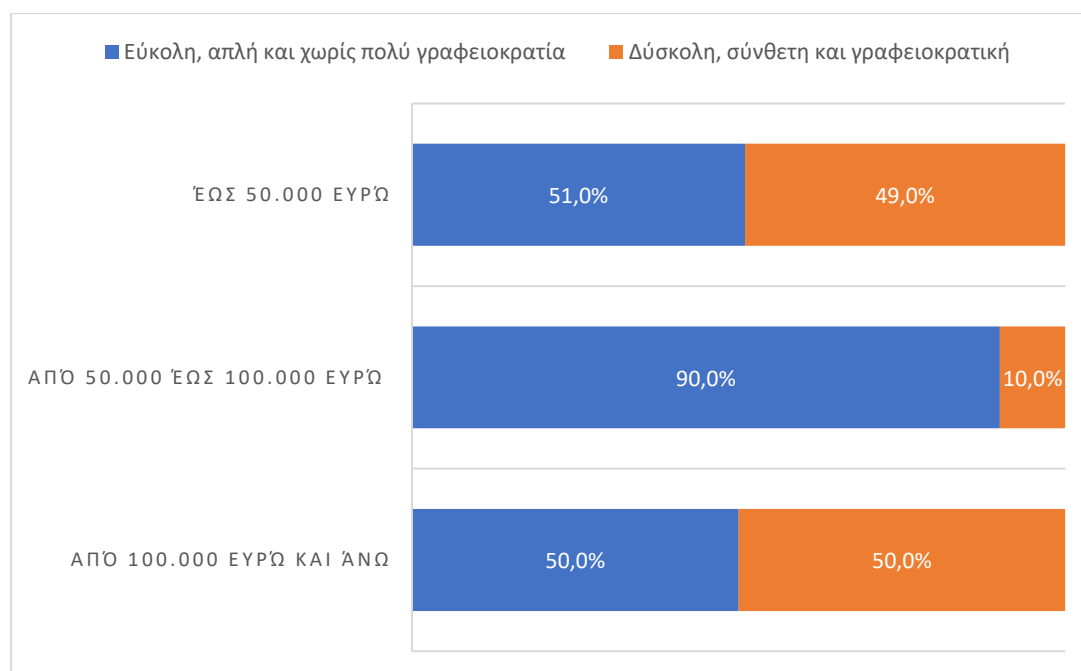
Πως κρίνετε την διαδικασία για την ένταξη σας σε δράση του Υπουργείου Ανάπτυξης;	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Εύκολη, απλή και χωρίς πολύ γραφειοκρατία	41,0%	55,0%	74,0%
Δύσκολη, σύνθετη και γραφειοκρατική	59,0%	45,0%	26,0%

Θετικό το γεγονός ότι η περιφέρεια της χώρας βρίσκει τις διαδικασίες εύκολες και απλές. Πολλές φορές λείπει από την περιφέρεια το εξειδικευμένο προσωπικό που θα μπορούσε να βοηθήσει αυτές τις επιχειρήσεις.

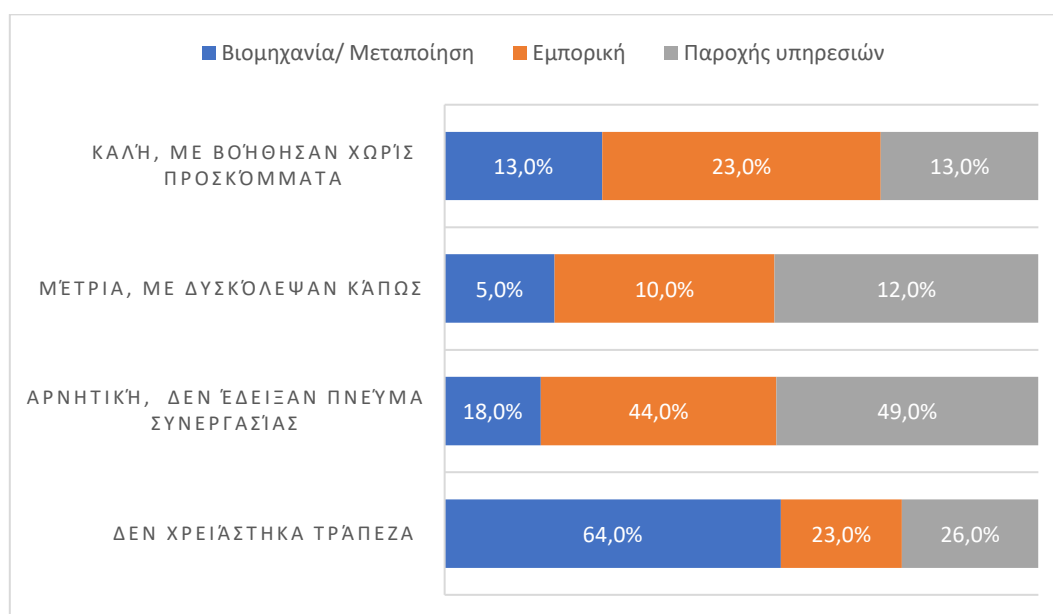
Πως κρίνετε την διαδικασία για την ένταξη σας σε δράση του Υπουργείου Ανάπτυξης;	Κύκλος εργασιών		
	Έως 50.000 ευρώ	Από 50.000 έως 100.000 ευρώ	Από 100.000 ευρώ και άνω
Εύκολη, απλή και χωρίς πολύ γραφειοκρατία	51,0%	90,0%	50,0%
Δύσκολη, σύνθετη και γραφειοκρατική	49,0%	10,0%	50,0%

Οι επιχειρήσεις από 50.000 έως 100.000 βρήκαν τις διαδικασίες περισσότερο απλές από ότι οι υπόλοιπες.

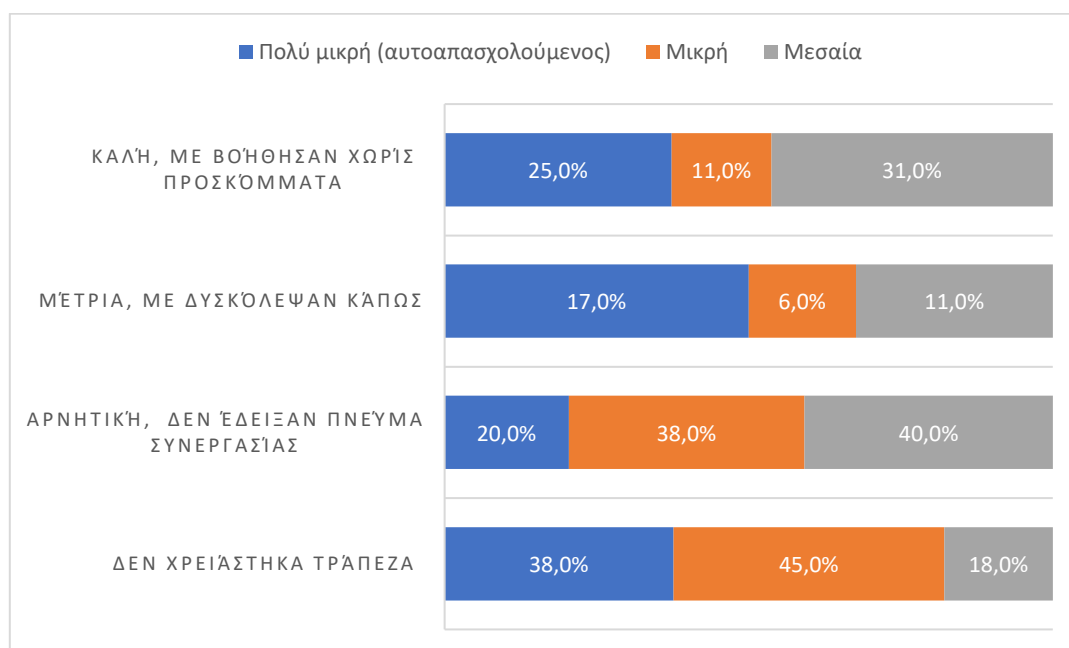
Η Τράπεζα με την οποία συνεργαστήκατε για να ενταχθείτε σε δράση του Υπουργείου, ήταν :	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία/Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Καλή, με βοήθησαν χωρίς προσκόμματα	13,0%	23,0%	13,0%
Μέτρια, με δυσκόλεψαν κάπως	5,0%	10,0%	12,0%
Αρνητική, δεν έδειξαν πνεύμα συνεργασίας	18,0%	44,0%	49,0%
Δεν χρειάστηκα τράπεζα	64,0%	23,0%	26,0%

Το 64% των επιχειρήσεων της κατηγορίας βιομηχανία/μεταποίηση, μπήκαν σε δράση χωρίς να χρειαστούν την τράπεζα, με το ποσοστό αυτό να πέφτει σημαντικά στις άλλες κατηγορίες. Σε γενικές γραμμές «καλές» υπήρξαν οι τράπεζες με τις επιχειρήσεις που ανήκουν στην κατηγορία εμπόριο (23%).

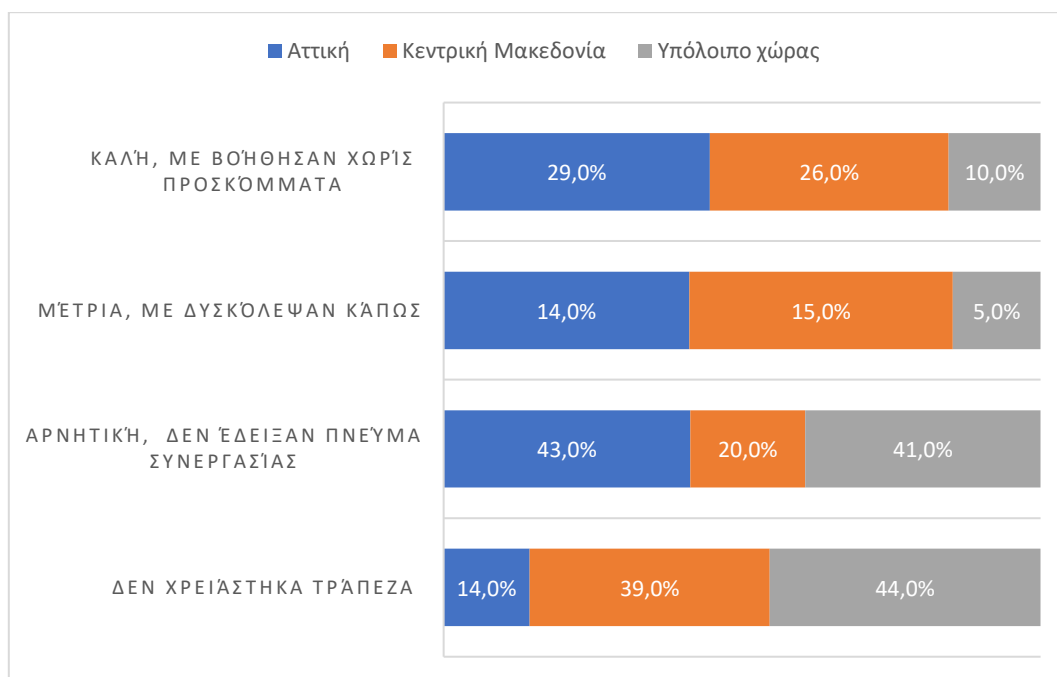
Η Τράπεζα με την οποία συνεργαστήκατε για να ενταχθείτε σε δράση του Υπουργείου, ήταν :	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Καλή, με βοήθησαν χωρίς προσκόμματα	25,0%	11,0%	31,0%
Μέτρια, με δυσκόλεψαν κάπως	17,0%	6,0%	11,0%
Αρνητική, δεν έδειξαν πνεύμα συνεργασίας	20,0%	38,0%	40,0%
Δεν χρειάστηκα τράπεζα	38,0%	45,0%	18,0%

«Καλές» υπήρξαν οι τράπεζες με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και κατά κύριο λόγο με τους αυτοαπασχολούμενους. Η γνωριμία και η προσωπική σχέση με τον τραπεζίτη, ενδέχεται να έπαιξε ρόλο.

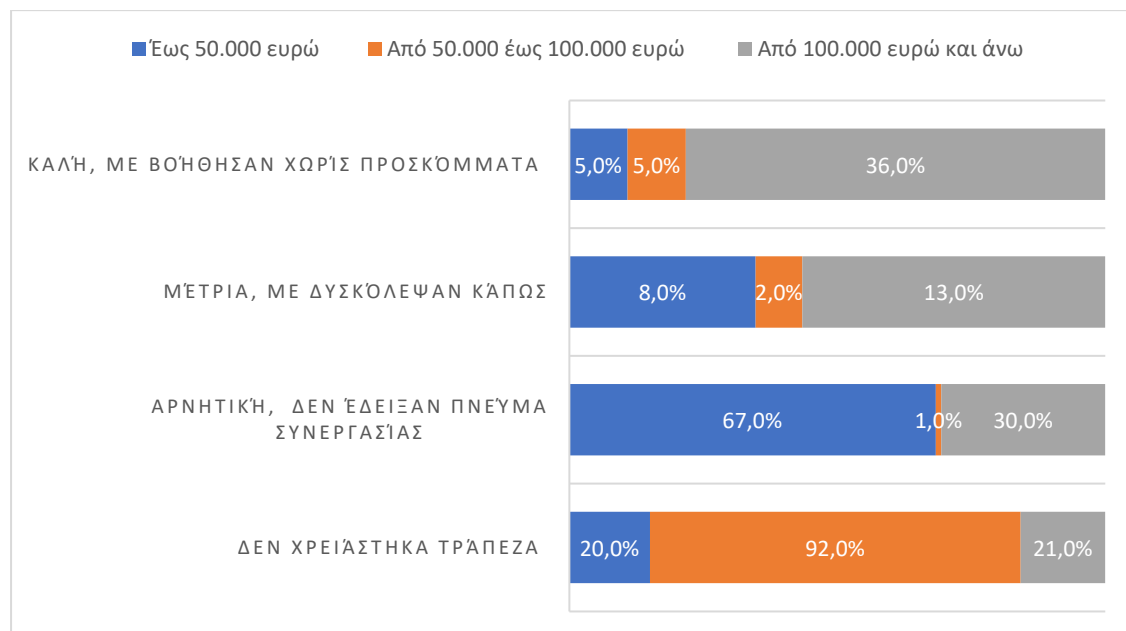
Η Τράπεζα με την οποία συνεργαστήκατε για να ενταχθείτε σε δράση του Υπουργείου, ήταν :	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Καλή, με βοήθησαν χωρίς προσκόμματα	29,0%	26,0%	10,0%
Μέτρια, με δυσκόλεψαν κάπως	14,0%	15,0%	5,0%
Αρνητική, δεν έδειξαν πνεύμα συνεργασίας	43,0%	20,0%	41,0%
Δεν χρειάστηκα τράπεζα	14,0%	39,0%	44,0%

Αρνητικές είναι οι εντυπώσεις με τις τράπεζες, σε μεγάλο βαθμό, στις επιχειρήσεις με έδρα την Αττική (43%).

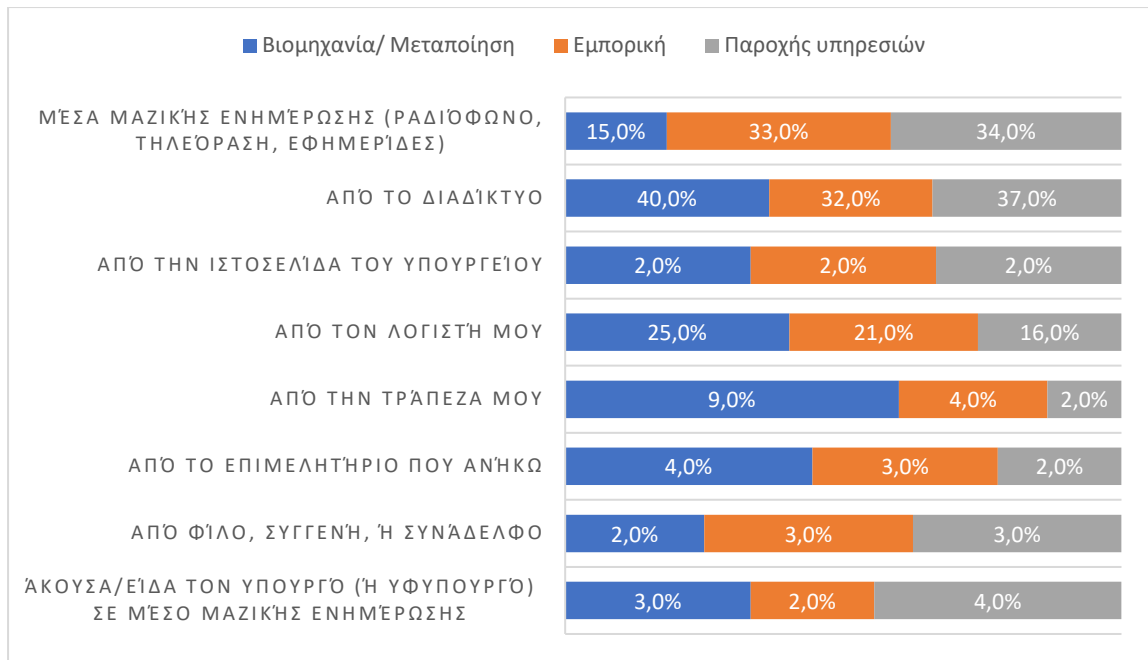
Η Τράπεζα με την οποία συνεργαστήκατε για να ενταχθείτε σε δράση του Υπουργείου, ήταν :	Κύκλος εργασιών		
	Έως 50.000 ευρώ	Από 50.000 έως 100.000 ευρώ	Από 100.000 ευρώ και άνω
Καλή, με βοήθησαν χωρίς προσκόμματα	5,0%	5,0%	36,0%
Μέτρια, με δυσκόλεψαν κάπως	8,0%	2,0%	13,0%
Αρνητική, δεν έδειξαν πνεύμα συνεργασίας	67,0%	1,0%	30,0%
Δεν χρειάστηκα τράπεζα	20,0%	92,0%	21,0%

Οι πολύ μικρές και μεσαίες χρειάστηκαν την τράπεζα για να μπουν σε δράση, περισσότερο από ότι οι μικρές (με τζίρο από 50.000 ευρώ έως 100.000 ευρώ).

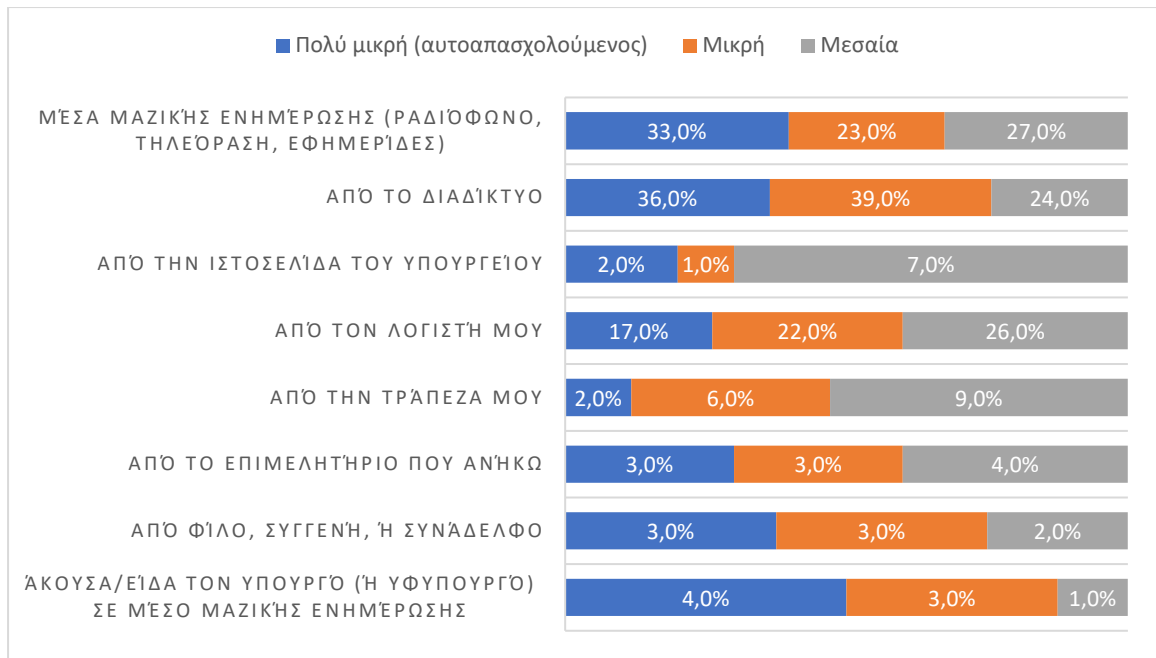
Από ποια πηγή ενημερωθήκατε για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης σχετικά με την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Κατηγορία επιχείρησης		
	Βιομηχανία/ Μεταποίηση	Εμπορική	Παροχής υπηρεσιών
Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες)	15,0%	33,0%	34,0%
Από το διαδίκτυο	40,0%	32,0%	37,0%
Από την ιστοσελίδα του Υπουργείου	2,0%	2,0%	2,0%
Από τον λογιστή μου	25,0%	21,0%	16,0%
Από την Τράπεζα μου	9,0%	4,0%	2,0%
Από το Επιμελητήριο που ανήκω	4,0%	3,0%	2,0%
Από φίλο, συγγενή, ή συνάδελφο	2,0%	3,0%	3,0%
Άκουσα/είδα τον υπουργό (ή υφυπουργό) σε μέσο μαζικής ενημέρωσης	3,0%	2,0%	4,0%

Όλες οι κατηγορίες επιχειρήσεων δείχνουν να έχουν σε μεγάλο βαθμό, ενημέρωση από το διαδίκτυο. Αναμικτή είναι η συμβολή των Επιμελητηρίων της χώρας στην ενημέρωση των μελών τους.

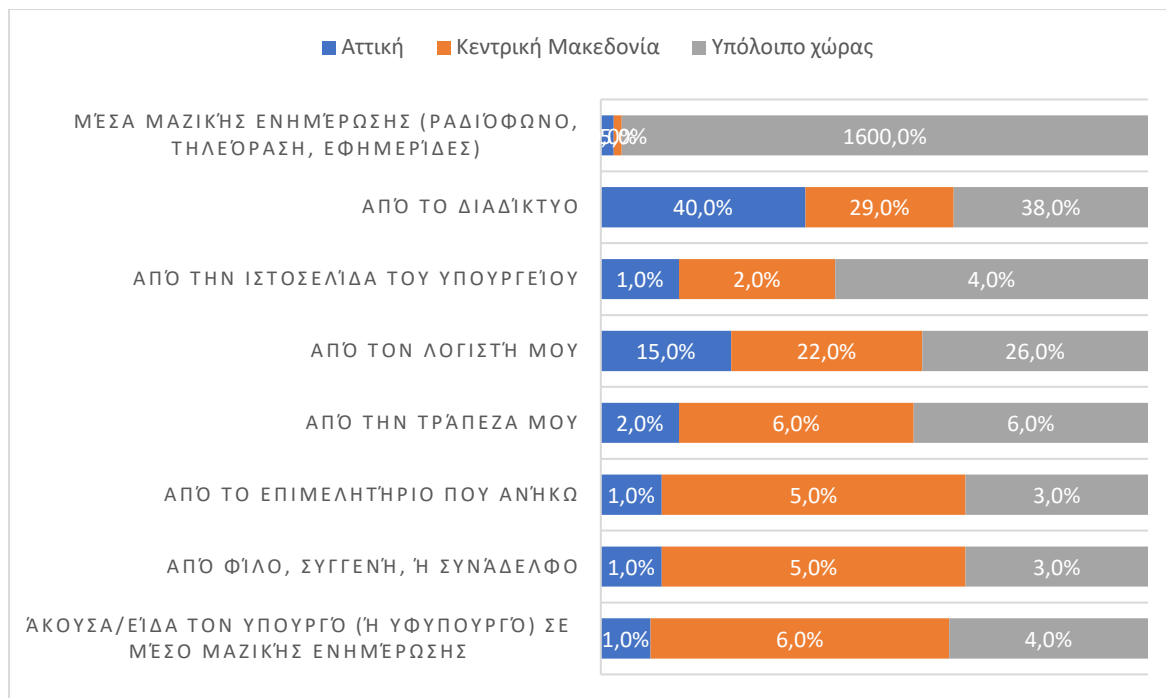
Από ποια πηγή ενημερωθήκατε για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης σχετικά με την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Μέγεθος επιχείρησης		
	Πολύ μικρή (αυτοαπασχολούμενος)	Μικρή	Μεσαία
Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες)	33,0%	23,0%	27,0%
Από το διαδίκτυο	36,0%	39,0%	24,0%
Από την ιστοσελίδα του Υπουργείου	2,0%	1,0%	7,0%
Από τον λογιστή μου	17,0%	22,0%	26,0%
Από την Τράπεζα μου	2,0%	6,0%	9,0%
Από το Επιμελητήριο που ανήκω	3,0%	3,0%	4,0%
Από φίλο, συγγενή, ή συνάδελφο	3,0%	3,0%	2,0%
Άκουσα/είδα τον υπουργό (ή υφυπουργό) σε μέσο μαζικής ενημέρωσης	4,0%	3,0%	1,0%

Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (αυτοαπασχολούμενοι) δείχνουν να προτιμούν τα ΜΜΕ για την ενημέρωσή τους (πρόκειται μάλλον για αποσπασματική και χαμηλής ποιότητας ενημέρωση), ενώ οι μικρές προτιμούν το διαδίκτυο. Σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση των επιχειρήσεων δείχνει να έχουν και οι λογιστές.

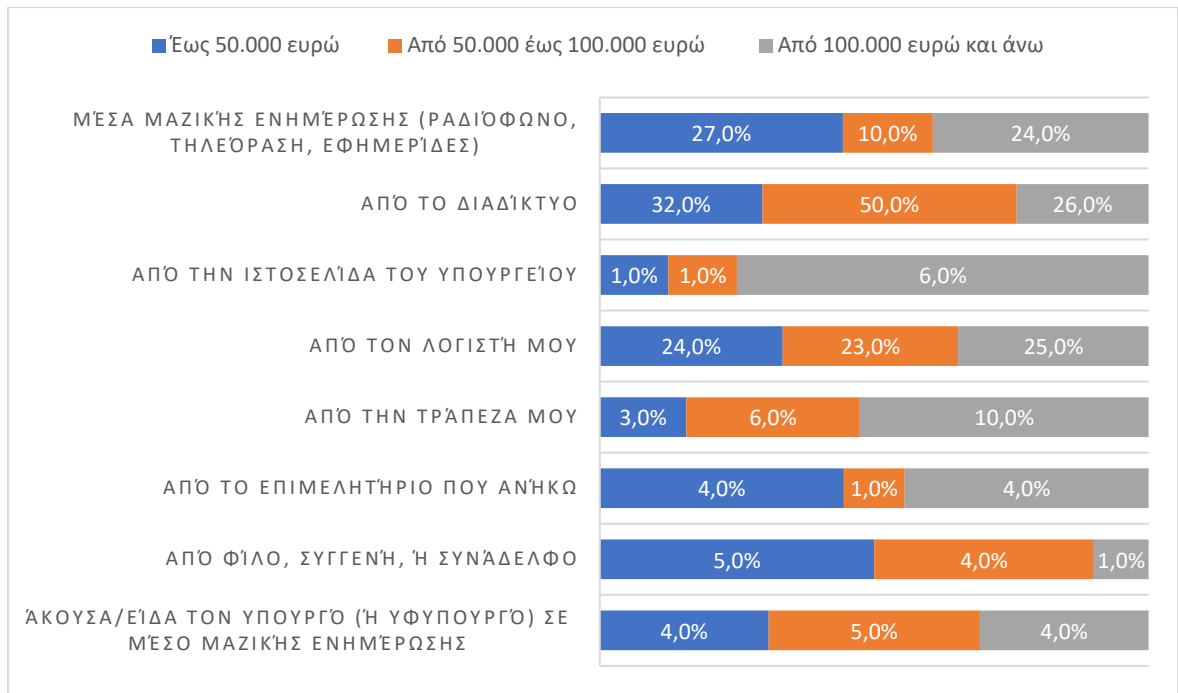
Από ποια πηγή ενημερωθήκατε για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης σχετικά με την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Περιοχή δραστηριότητας		
	Αττική	Κεντρική Μακεδονία	Υπόλοιπο χώρας
Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες)	39,0%	25,0%	16,0
Από το διαδίκτυο	40,0%	29,0%	38,0%
Από την ιστοσελίδα του Υπουργείου	1,0%	2,0%	4,0%
Από τον λογιστή μου	15,0%	22,0%	26,0%
Από την Τράπεζα μου	2,0%	6,0%	6,0%
Από το Επιμελητήριο που ανήκω	1,0%	5,0%	3,0%
Από φίλο, συγγενή, ή συνάδελφο	1,0%	5,0%	3,0%
Άκουσα/είδα τον υπουργό (ή υφυπουργό) σε μέσο μαζικής ενημέρωσης	1,0%	6,0%	4,0%

Η Αττική δείχνει να ενημερώνεται από τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο, η κεντρική Μακεδονία και το υπόλοιπο χώρας προτίμησε το διαδίκτυο και τον λογιστή για την ενημέρωση σχετικά με τις δράσεις.

Από ποια πηγή ενημερωθήκατε για τις δράσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης σχετικά με την στήριξη της επιχειρηματικότητας λόγω της πανδημίας;	Κύκλος εργασιών		
	Έως 50.000 ευρώ	Από 50.000 έως 100.000 ευρώ	Από 100.000 ευρώ και άνω
Μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες)	27,0%	10,0%	24,0%
Από το διαδίκτυο	32,0%	50,0%	26,0%
Από την ιστοσελίδα του Υπουργείου	1,0%	1,0%	6,0%
Από τον λογιστή μου	24,0%	23,0%	25,0%
Από την Τράπεζα μου	3,0%	6,0%	10,0%
Από το Επιμελητήριο που ανήκω	4,0%	1,0%	4,0%
Από φίλο, συγγενή, ή συνάδελφο	5,0%	4,0%	1,0%
Άκουσα/είδα τον υπουργό (ή υφυπουργό) σε μέσο μαζικής ενημέρωσης	4,0%	5,0%	4,0%

Οι έως 50.000 ευρώ τζίρο (άρα προφανώς πρόκειται για αυτοαπασχολούμενους), προτίμησαν τα ΜΜΕ για την ενημέρωσή τους, ενώ χωρίς στατιστικά σημαντικές διαφορές, ανεξαρτήτως κύκλου εργασιών, πέρασαν και από τον λογιστή.

Συνοψίζοντας

- Το 95% των ΚΑΔ ανήκε στους πληττόμενους. Σχεδόν το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας. Ορθά τα μέτρα του Υπουργείου είχαν οριζόντιο χαρακτήρα
- Το 94% των επιχειρήσεων είχε μείωση τζίρου. Ουσιαστικά δεν «γλίτωσε» σχεδόν κανένας από τις συνέπειες της πανδημίας
- Το 70% των επιχειρήσεων χρειάστηκε επιπλέον κεφάλαια ώστε να μπορέσουν να συνεχίσουν να υπάρχουν, ακόμα και χωρίς πελάτες και χωρίς τζίρο (που προκάλεσε το κλείσιμο τους).
- Σε ποσοστό 83% γνώριζε για τις δράσεις. Ο κατ' οίκον περιορισμός πολλών επιχειρηματιών, οδήγησε σε ενημέρωση τους για προγράμματα και δράσεις από τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο στο οποίο πολλοί από εμάς, την περίοδο εκείνη, αφιέρωναν πολύ χρόνο.
- Η επιστρεπτέα προκαταβολή είναι η δημοφιλέστερη δράση. Η ευκολία πρόσβασης, η ελάχιστη γραφειοκρατία, η μη διαμεσολάβηση της τράπεζας στην διαδικασία και η αμεσότητα στην εκταμίευση, την καθιστούν δράση πρότυπο.
- Δεύτερη σε δημοφιλία δράση αυτή του κεφαλαίου κίνησης με επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ II
- Κάτι παραπάνω από ένας στους δυο (51%) έκανε χρήση κάποιας δράσης. Το αποτέλεσμα κρίνεται θετικό. Όμως σίγουρα είναι μεγαλύτερο το ποσοστό των επιχειρήσεων (και με βάση το ΚΑΔ και με βάση την μείωση του τζίρου που είχαν) που χρειάστηκαν κεφάλαια και για κάποιο λόγο τελικά δεν εντάχθηκαν ή απορρίφθηκαν.
- Εύκολη και απλή βρήκαν την διαδικασία ένταξης το 65% του δείγματος. Χαρακτηριστικό της ευκολίας ένταξης είναι η επιστρεπτέα προκαταβολή
- Θετικό είναι επίσης το γεγονός ότι το 41% δεν χρειάστηκε τράπεζα, αλλά και το 16% που την χρειάστηκε είχε καλή αντιμετώπιση. Μαζί με το 8% που απαντά ότι είχε μέτρια αντιμετώπιση, μένει ένα 35% όπου η συμπεριφορά της τράπεζας κρίνεται αρνητική. Οι τράπεζες σε γενικές γραμμές στήριξαν την κατάσταση. Για την βελτίωση της

εικόνας τους όμως πρέπει να αναλάβουν οι ίδιες ουσιαστικές πρωτοβουλίες

- Μέσα μαζικής ενημέρωσης, διαδίκτυο και λογιστές είναι οι βασικές πηγές ενημέρωσης. Όλες έχουν τα υπέρ και τα κατά τους. Στη τηλεόραση η ενημέρωση είναι αποσπασματική και φευγαλέα, στο διαδίκτυο χρειάζεται γνώσεις για να μπορέσεις να αναζητήσεις την πληροφορία και πολλοί δεν την έχουν (ακόμα) και τα λογιστικά γραφεία «πνίγονται» στη δουλειά. Ανύπαρκτες σχεδόν οι επιχειρηματικές ενώσεις (Επιμελητήρια)
- Την μεγαλύτερη ανάγκη για κεφάλαια, είχαν οι επιχειρήσεις που ανήκουν στην κατηγορία βιομηχανία/μεταποίηση. Οι επιχειρήσεις αυτές έχουν υψηλά πάγια κόστη λειτουργίας, είναι εντάσεως εργασίας (έστω και αν πρόκειται για αυτοαπασχολούμενους σε μικρές οικοτεχνίες/βιοτεχνίες) και είναι «ανοιχτοί» απέναντι σε προμηθευτές πρώτων υλών. Αν υπάρξουν επόμενες δράσεις, θα πρέπει να δοθεί μια ιδιαίτερη προσοχή σε αυτές τις επιχειρήσεις
- Μεγαλύτερη ανάγκη για κεφάλαια λειτουργίας είχαν στο υπόλοιπο χώρας και στην κεντρική Μακεδονία. Η δυσκολία πρόσβασης σε κεφάλαια που έχουν αυτές οι επιχειρήσεις(σε σχέση με τις επιχειρήσεις στην Αττική) , απαιτεί οι επόμενες δράσεις να έχουν στον σχεδιασμό τους μεγαλύτερη μέριμνα για την περιφέρεια.

Προτάσεις για αποδοτικότερη εφαρμογή μελλοντικών δράσεων

Η πανδημία διανύει την δεύτερη φάση της, με κύριο χαρακτηριστικό την μεγάλη αύξηση των κρουσμάτων. Η φημολογία για ενδεχόμενο νέο lock down (αν και επίσημα η πιθανότητα αυτή έχει αποκλειστεί) και τα νέα μέτρα που είναι υποχρεωμένη η πολιτεία να λαμβάνει και να ανακοινώνει κάθε τόσο, δημιουργούν ένα νέο κύμα αβεβαιότητας και κακής ψυχολογίας στην αγορά. Ασαφές παραμένει ακόμα το πότε θα μπορούμε να έχουμε ένα αποτελεσματικό φάρμακο ή εμβόλιο, που θα μπορούσαν να κάνουν την κρίση πιο διαχειρίσιμη.

Με δεδομένο ότι έχουμε διανύσει ήδη το μεγαλύτερο μέρος του 2020, οι προοπτικές βελτίωσης της κατάστασης έχουν αρνητικό πρόσημο και κυρίως για την αγορά. Ως αγορά δεν νοείται μόνο η επιχειρηματικότητα (εμπόριο, μεταποίηση/βιομηχανία, παροχή υπηρεσιών). Αγορά είναι επίσης αυτή της εργασίας, αγορά είναι αυτή των ακινήτων, αλλά και άλλες επί μέρους αγορές που υπάρχουν και έχουν πληγεί από την πανδημία. Έχουμε αύξηση της ανεργίας, καθώς επίσης μείωση της αξίας αστικών ακινήτων, μειώσεις μισθωμάτων και άλλες πολλές παρενέργειες που σταδιακά αρχίζουν να γίνονται ορατές, έχουν όμως προκαλέσει μεγάλες απώλειες στην αξία της περιουσίας των πολιτών.

Μεγάλοι κλάδοι της οικονομικής δραστηριότητας, με σημαντική συμβολή στο ΑΕΠ έχουν υποστεί ζημιά, συμπαρασύροντας στη δίνη και άλλους που δεν έχουν άμεση σχέση με το αντικείμενο. Για παράδειγμα οι απώλειες στον τουρισμό, από την εξαιρετικά μειωμένη κίνηση, είχε επιπτώσεις στον χώρο των τροφίμων, όπου μειώθηκε η κατανάλωση. Η μείωση της κατανάλωσης στα τρόφιμα δεν αποτυπώνεται μόνο στο πρωτογενή τομέα. Και ο δευτερογενής (παραγωγή αλλαντικών για παράδειγμα, που χρησιμοποιούνται κυρίως στα πρωινά των ξενοδοχείων), κατέγραψε ζημιές.

Ο οριζόντιος χαρακτήρας των ζημιών εξαιτίας της πανδημίας, καθίσταται εμφανής στην ερώτηση «αν είχατε μείωση τζίρου στο 1^ο εξάμηνο», όπου το 94% αναφέρει πως είχε. Η ένταση όμως αυτού του 94% δεν είναι ίδια στις επιχειρήσεις με διαφορετικό μέγεθος, περιοχή δραστηριότητας και επιχειρηματικής δραστηριότητας και άρα για τα επόμενα μέτρα στήριξης

που ενδεχομένως χρειαστεί να υλοποιηθούν , θα πρέπει οι διαφοροποιήσεις αυτές να ληφθούν υπόψη.

Για να πετύχει η εφαρμογή ενός μέτρου στήριξης, θα πρέπει το μέτρο να πληροί τρεις βασικές προϋποθέσεις :

1. Απλές διαδικασίες
2. Χωρίς αποκλεισμούς
3. Συντονισμένη δημοσιότητα

✓ Απλές διαδικασίες

Το παράδειγμα και η επιτυχία της επιστρεπτέας προκαταβολής δείχνει τον δρόμο για το πως πρέπει να σχεδιασθούν οι επόμενες δράσεις, όχι μόνο αυτού του τύπου, αλλά και άλλων παρόμοιων που ενδεχομένως θα χρειαστούν. Για την επιστρεπτέα προκαταβολή μπορούσε ο πληττόμενος επιχειρηματίας να κάνει την αίτηση μόνος του, χωρίς να χρειάζεται την συμβολή ειδικού συμβούλου ή λογιστή. Με αυτόν τρόπο είχε ο ίδιος άμεσα την εικόνα και την ενημέρωση για την πορεία της αίτησης του. Την ώρα της εκταμίευσης η διαδικασία παρέμενε απλή. Με λίγα κλικ στον υπολογιστή και απαντώντας σε ένα εξαιρετικά απλό ερωτηματολόγιο(ενέχει θέση υπεύθυνης δήλωσης), χωρίς ψιλά γράμματα στην συμφωνία μεταξύ επιχειρηματία και πολιτείας, σε λίγες ημέρες τα χρήματα εμφανίζονταν στο τραπεζικό λογαριασμό του αιτούντα. Η απλότητα και η αμεσότητα της επιστρεπτέας προκαταβολής εξηγούν την μεγάλη αποδοχή που είχε από την επιχειρηματική κοινότητα.

✓ Χωρίς αποκλεισμούς

Ακόμα ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της επιστρεπτέας προκαταβολής ήταν ότι μπορούσε να «μπει» σε αυτήν μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων. Από τη στιγμή που μπορούσε κάποιος να αποδείξει μείωση τζίρου (κάτι που περίπου συνέβη στο 95% των επιχειρήσεων) και ήταν ενήμερος φορολογικά, μπορούσε να ενταχθεί στο μέτρο. Πολλοί λίγοι και για πολύ συγκεκριμένους λόγους δεν κατάφεραν τελικά να επωφεληθούν από την συγκεκριμένη δράση. Σε περίπτωση νέων κύκλων επιστρεπτέας προκαταβολής είναι σημαντικό τα κριτήρια να είναι διευρυμένα, αλλά

παράλληλα πιο στοχευμένα ως προς την επιχειρηματική δραστηριότητα, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη και τις διαφορετικές ανάγκες της κάθε διοικητικής περιφέρειας. Το γεγονός επίσης ότι οι Τράπεζες δεν είχαν καμία ανάμειξη στη δράση αυτή, βοήθησε στο γίνει ακόμα πιο δημοφιλής. Καλό είναι στα επόμενα βήματα, όπου οι Τράπεζες δεν είναι απαραίτητες, να μην εμπλακούν. Οι ίδιες είναι επιχειρήσεις που έχουν τα δικά τους θέματα και τις δικές τους προτεραιότητες.

✓ Συντονισμένη δημοσιότητα

Είναι απόλυτα κατανοητό πως καθώς μπαίνουμε σε αχαρτογράφητα νερά, σε όλη την προσπάθεια, από την ανεύρεση λύσεων στήριξης μέχρι την δημοσιότητα και την εφαρμογή, θα υπάρξουν κενά. Η δημοσιότητα των δράσεων όμως είναι αυτή που μπορεί να τις αναδείξει και να τις καταστήσει αποτελεσματικές ή να μην τις αναδείξει, αν δεν υπάρχει επικοινωνιακό σχέδιο δράσης και τελικά να μην «πιάσουν τόπο». Μια δράση όσο καλή και αν είναι, αν δεν τύχει της συστηματικής προβολής που χρειάζεται, δυστυχώς δεν θα πάει καλά. Η επικοινωνία των δράσεων «αφέθηκε» στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ως θέμα συζήτησης σε κάποια τμήματα κάποιων εκπομπών. Μάλιστα, σε εκπομπές που έχουν στόχο την ενημέρωση των συνταξιούχων, η συζήτηση για τις δράσεις που αφορούν ενεργούς επιχειρηματίες ή επιχειρήσεις, δεν είχε κανένα νόημα. Η τηλεόραση ενημέρωσε για τις δράσεις με την δική της λογική που είναι (και σωστά) η λογική της τηλεθέασης. Άλλοι παράγοντες που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην αναγνωρισιμότητα των δράσεων και του περιεχομένου της κάθε μίας, όπως τα Επιμελητήρια, έδρασαν λίγο και σε ορισμένες περιπτώσεις καθόλου. Τα Επιμελητήρια διαθέτουν βάσεις δεδομένων των μελών τους (αριθμούς κινητών και σταθερών τηλεφώνων, διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κλπ.) και θα μπορούσαν με θεσμικό και υπεύθυνο τρόπο να ενημερώσουν σωστά και εγκαίρως τα μέλη τους για τις δράσεις (αποστολή SMS, email, fax, τηλεφωνική ενημέρωση με χρήση τηλεφωνικών κέντρων). Έτσι η εφαρμογή και η υλοποίηση πέρασε κατά κύριο λόγο στους λογιστές που και αυτοί ασφαλώς είχαν τον γνωστό φόρτο εργασίας. Στις επόμενες δράσεις επιβάλλεται μαζί με το εκάστοτε μέτρο στήριξης, να υπάρχει ενσωματωμένο πλάνο επικοινωνιακής στρατηγικής που θα περιέχει όλες

τις πηγές ή μορφές ενημέρωσης (έντυπα, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο, Επιμελητήρια, ΓΕΜΗ κλπ.)

Η πρώτη φάση των δράσεων είχε ως στόχο την στήριξη των επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση των λειτουργικών εξόδων, την διατήρηση των θέσεων εργασίας αλλά και της επιβίωσης της ίδιας της επιχείρησης. Πολλά από αυτά οι δράσεις και τα μέτρα το πέτυχαν. Γεννάται όμως ένα ερώτημα για το μέλλον. Οι επόμενες δράσεις θα έχουν τον ίδιο στόχο; ή τα κονδύλια που θα διατεθούν θα πρέπει να έχουν σκοπό να διευκολύνουν τις επιχειρήσεις να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα που έχει δημιουργήσει η πανδημία; Όπως ήδη έχει αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο καταναλώνουμε, ψωνίζουμε και πληρώνουμε έχει αλλάξει. Καταναλώνουμε περισσότερο από ότι παλιά μέσω διαδικτύου, ψωνίζουμε στα σούπερ μάρκετ περισσότερο από ότι παλιά με τηλεφωνικές παραγγελίες ή μέσω της ιστοσελίδας τους και μας τα φέρνουν delivery και πληρώνουμε επίσης είτε με κάρτες είτε πάλι μέσω διαδικτύου. Όσες επιχειρήσεις δεν διαθέτουν αυτές τις δυνατότητες, νομοτελειακά θα μείνουν πολύ πίσω και πιθανόν δεν θα τους σώσει κανένα μέτρο στήριξης. Επιχειρήσεις που δεν διαθέτουν για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους ιστοσελίδες για να τα προβάλλουν, υπηρεσίες delivery για να τα παραδώσουν στον καταναλωτή και επιλογές πληρωμής με κάρτα, ηλεκτρονική Τραπεζική ή παρόμοιες δυνατότητες, δεν έχουν καλές προοπτικές.

Επίσης επιχειρήσεις που είναι εντάσεως εργασίας (βιομηχανίες/βιοτεχνίες) παρουσιάζουν προβλήματα λειτουργίας λόγω της πανδημίας. Ένα ή μερικά κρούσματα μπορεί να ακινητοποιήσουν ολόκληρο εργοστάσιο με εκατοντάδες εργαζόμενους. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και σε επιχειρήσεις όπου εργάζονται άτομα σε γραφεία. Ένα κρούσμα μπορεί να βάλει σε καραντίνα όλο το γραφείο και όλους τους συγγενείς των εργαζομένων σε αυτό.

Τα επόμενα μέτρα στήριξης θα πρέπει να έχουν στόχο, όχι τόσο τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων (αυτό έχει συμβεί ήδη σε αρκετές περιπτώσεις), όσο την προσαρμογή στα δεδομένα του COVID19. Μια επιχείρηση που διαθέτει προϊόν ή υπηρεσία αλλά δεν έχει ιστοσελίδα,

θα πρέπει να στηριχθεί προς αυτή την κατεύθυνση, την δημιουργία ιστοσελίδας. Μαζί με όλα τα υπόλοιπα που είναι απαραίτητα για την υπηρεσία ή το προϊόν : διανομή, πληρωμή, after sales κλπ.. Μια βιομηχανική επιχείρηση (εργοστάσιο) θα πρέπει να στηριχθεί προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης αυτοματοποίησης της παραγωγής. Υπάρχουν σήμερα τεράστιες δυνατότητες για να γίνει αυτό. Και όσοι το κάνουν θα έχουν σίγουρα συγκριτικά πλεονεκτήματα στην αγορά(και όχι μόνο στην εσωτερική αγορά). Επίσης στις επιχειρήσεις όπου εργάζονται πολλά άτομα σε χώρους γραφείων, θα πρέπει να στηριχθεί οικονομικά και να οργανωθεί η τηλεργασία. Και αυτό χρειάζεται χρήματα για να γίνει και πολλές επιχειρήσεις δεν τα έχουν (διάθεση υπολογιστών στους εργαζομένους στο σπίτι, τηλεφωνικές συνδέσεις και διαδίκτυο, έπιπλα που θα δημιουργούν την αίσθηση του γραφείου, ακόμα και αν κάποιος είναι στο σπίτι του). Οι επόμενες δράσεις ή τουλάχιστον ένα μέρος από αυτές, θα πρέπει να έχουν σκοπό την προσαρμογή των επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα, έτσι ώστε αυτές να είναι όσο το δυνατό περισσότερο γίνεται, προστατευμένες από οποιαδήποτε πανδημία. Επιχειρήσεις που θα μπορούν στο μέλλον να λειτουργούν με τον τρόπο που περιγράφουμε, είναι επί της ουσίας θωρακισμένες και από άλλου είδους κρίσεις (σεισμούς, πλημύρες, πυρκαγιές κλπ.). Κίνητρα για την δημιουργία τέτοιων υποδομών (ιστοσελίδες, αυτοματοποίηση, υπολογιστές, συνδέσεις, έπιπλα), θα μπορούσαν να είναι τα μέτρα στήριξης, θα μπορούσε όμως να είναι και φορολογικά, δημοσιονομικού χαρακτήρα, μέσα από φοροελαφρύνσεις ή φοροαπαλλαγές (μειωμένος ή καθόλου ΦΠΑ για υπολογιστές, μειωμένος ή καθόλου ΦΠΑ για την παραγωγή λογισμικού αυτοματισμών, μειωμένο ΦΠΑ για έπιπλα γραφείου κλπ.).

Τέτοιου είδους δράσεις έχουν μεγάλο πολλαπλασιαστή οφέλους. Μέσα από μια τέτοια ενέργεια δεν ωφελείται μόνο η επιχείρηση που θα επιδοτηθεί, ωφελείται μια ολόκληρη αλυσίδα επιχειρήσεων, στην οποία και τελικά θα καταλήξει το κεφάλαιο της δράσης. Έτσι είναι ευκολότερο να διασφαλίσεις τις θέσεις εργασίας, ίσως να καταφέρεις σαν οικονομία να δημιουργήσεις και νέες και μάλιστα σε τομείς όπου η ανεργία είναι υψηλή.

Αν υποθέσουμε (και όλα αυτό δείχνουν) ότι θα χρειαστούμε δυο με τρία χρόνια για να επανέλθουμε εκεί που είμασταν πριν την πανδημία (αυτό δεν ισχύει μόνο για την χώρα μας), τότε καλό είναι οι δράσεις που θα

σχεδιάσουμε να έχουν έναν μεγαλύτερο ορίζοντα από ότι αυτές που είχαν στόχο απλά την επιχειρηματική μας επιβίωση. Ο «έξυπνος» σχεδιασμός των δράσεων θα μας δώσει ένα επιπλέον συγκριτικό πλεονέκτημα ως χώρα, πράγμα που χρειαζόμαστε περισσότερο από κάθε άλλη, περισσότερο από κάθε φορά.